

Elena Maria Askløf — Peter Laugesen

Undervisningsbog

Vores Europa

Interviewbaserede reportager
om ungdommens Europa

KAN IKKE PÅRINTES

LÆREREKSEMPLAR
KAN IKKE PRINTES

Vores Europa

*Interviewbaserede
reportager om ungdommens Europa*

Elena Maria Askløf & Peter Laugesen

SUITCASE

Vores Europa

Elena Askløf & Peter Laugesen

© 2017 Elena Maria Askløf og Peter Laugesen.

Bogen må frit printes, kopieres og deles på den skole bogen er købt til. Bogen kan bruges til så mange klasser og så mange årgange som det ønskes på den enkelte skole. Det er ikke tilladt at dele eller kopiere bogen uden for den enkelte skole.

Udgivet af:

Suitcase, 2017

Grafisk formgivning: Mikkel Inumineq

Alle billeder er taget af Elena Maria Askløf og Peter Laugesen

Bogen er sat med Merriweather og Europa.

ISBN: 978-87-999228-1-9

Indhold

Introduktion	6
Kapitel 1: Nødvendighed er Opfindsomhedens Moder	10
Kapitel 2: På Kanten af Europa	24
Kapitel 3: Modpolen	34
Kapitel 4: Frihed og Forpligtigelser i Skandinavien	43
Kapitel 5: Velkommen til Europa	54
Kapitel 6: En Fremtid i Sigte	69
Kapitel 7: Det Nationalistiske Ungdomsoprør	81
Kapitel 8: Brexit.	92

FORORD

Introduktion

Historierne i denne bog stammer fra tre større rejser gennem Europa i perioden 2013–2017. Vi har undervejs mødt hundredevis af unge europæere spredt ud over hele kontinentet. Vi kan kalde nogle af dem kriseramte sydeuropæere, nationalister, migranter og aktivister, men for os er de ikke længere stereotyper eller tal i statistikker. De hedder Belen, Szymon, Demba og Dimitris, og i denne bog fortæller vi om dem og om mange andre, som vi har mødt på vores rejser.

Før vi tog afsted på vores første rejse i foråret 2013 som 23- og 24-årige, stiftede vi projektet Vores Europa. Vores Europa handler om at udforske Europa gennem mødet med unge mennesker, der lever, tænker, taler, græder og griner. I fire år har vi skiftevist rejst, undervist og formidlet historier. Vi har rejst gennem 28 lande og holdt mere end 200 foredrag for flere end 25.000 danske og europæiske unge.

Vi har bygget bogen kronologisk og tematisk op. De otte historier kan sagtens læses separat, men læser man bogen i sin helhed, vil man opdage, at temaerne fra én historie rækker ind i flere andre. Vi lader historierne krydsbestøve hinanden med viden, spørgsmål

og perspektiver, så du vil opleve sammenhængen mellem økonomiske omstændigheder og eksistentielle valg, mellem migration og nationalisme og mellem Europas historie og generationsperspektivets betydning for identiteten.

Og så lidt om os.

Da vi i sin tid blev gode venner og senere kærester, fandt vi sammen om en fælles frustration og en udlængsel, der var drevet af nysgerrighed. Vi gik i gymnasiet og oplevede, at vi var unge i en tid, hvor vi skulle skynde os at finde en plads i systemet. Men vi kunne ikke, og vi ville ikke. Hvordan skulle vi kunne finde vores plads i en verden, som vi ikke havde udforsket? Vi havde så mange spørgsmål. Hvad er det for en tid, vi er kastet ind i? Hvad er vi en del af? Vi fandt ud af, at svarene på vores spørgsmål sjældent kunne findes i Danmark eller i bøgerne. Vores spørgsmål pegede ud i verden, og da vi indså, hvor meget vi bliver formet af Europa - politisk, økonomisk, kulturelt og historisk - indså vi også, at vi kendte skræmmende lidt til dette sted og disse mennesker; europæerne. Vi måtte rejse i Europa, så det gjorde vi. Vi sparede op i to år og tog afsted.

Da vi tirsdag den 9. maj 2013 vågnede alt for tidligt om morgenen, var det med en helt særlig sitrende følelse i kroppen. Udenfor skinnede solen, og ved vores side stod to store kufferter fyldt til randen med tøj, notesbøger, kameraer, computere og ikke mindst spørgsmål. Spændte og nervøse trillede vi afsted i vores gamle bil, og sådan startede den første af vores tre europæiske dannelsesrejser.

Vi er to meget forskellige mennesker, og på vores første rejse fandt vi også hurtigt ud af, at vi havde forskellige interesser. Når vi mødte nye mennesker, spurgte Peter ind til politik og historie, mens Elena spurgte ind til de personlige historier og udfordringer. Efterhånden så vi styrken i at give plads til begge dele og lade hvert møde være både personligt og ærligt, politisk og historisk.

Vi tog ikke den videregående uddannelse, som ministrene bad os om. I stedet valgte vi at gøre gaderne til vores læringsrum, menneskene til vores kilde til viden, og bilen blev vores rum for refleksion.

På rejserne boede vi hos flere end hundrede forskellige unge mennesker – på deres stuegulve, sofaer, luftmadrasser og engang i mellem også på et gæsteværelse. Det var social ekstrem sport af dimensioner! Vi fandt frem til dem gennem venners venner, Facebook og det sociale netværk couchsurfing.org, der har til formål at skabe kontakt mellem rejsende og lokale værter. Vi skylder en kæmpe stor tak til alle dem, der åbnede deres hjerter og hjem for os. De gjorde hele Europa til vores hjem.

Vi har rejst i Europa i en meget turbulent tid, hvor den ene krise efter den anden har sat tingene i bevægelse; økonomisk krise, flygtningekrise og folkelig EU-skepsis er bare nogle af dem. Vi mener, at vi unge – og alle andre, der vil være med – må tage ejerskab over kontinentets fremtid. Unge mennesker er skabt af samfundet, men vi har ikke skabt det. Vi har et friskt blik, og vi har ret til at kritisere tidligere generationers værdier, ideer og fejltrin. Europas fremtid er vores, hvis vi vil have den. Det er derfor, vi har valgt at kalde vores projekt og nu også denne bog *Vores Europa*.

Et godt sted at starte eller videreføre sit engagement i Europa er at lære europæerne bedre at kende. Det har du mulighed for i denne bog. Vi ønsker dig en god rejse!

Elena Maria Askløf & Peter Laugesen

Oktober 2017, Svendborg.

Nødvendighed er Opfindsomhedens Moder

En rejse gennem det kriseramte Sydeuropa

Spanien, Portugal, Grækenland.

Europa har været ramt af flere økonomiske kriser i nyere historie. Kriser, der har ført til væsentlige begivenheder i Europas udvikling.

I sommeren og efteråret 2013 kom Peter og jeg helt tæt på den seneste store økonomiske krise, der den dag i dag stadig har stor betydning for økonomiske, sociale og politiske forhold i Europa. Krisen startede i 2008, da en boligboble braste i USA og bredte sig hurtigt på grund af den globaliserede økonomi.

Særligt lande med skrøbelige økonomier og banker, der havde givet mange store usikre lån, blev hårdt ramt. Heriblandt Spanien, Portugal og Grækenland. Den såkaldte Trojka – bestående af IMF, Europa-Kommissionen og Den Europæiske Centralbank – gav disse lande økonomiske hjælpepakker, som kom med hårde sparekrav til de offentlige budgetter. Velfærdsstaterne kom på skrump, og der opstod stor social og økonomisk usikkerhed. Særligt de unge betaler for krisen.

Siden 2010 har ungdomsarbejdsløsheden i Grækenland, Spanien og Portugal ligget på mellem 40 og 60 procent. Det er blevet sværere for de unge at have råd til at færdiggøre deres uddannelse, mange må flytte hjem til familien eller forlade deres hjemland for at finde arbejde andre steder.

Den ellers veludannede ungdomsgeneration har fået tilnavnet 'Den Tabte Generation'. Denne historie handler om Sydeuropas krise og de sydeuropæiske unge. Den handler om, hvad der sker, når ens livsomstændigheder pludseligt forandres. Vi rejser gennem Spanien og Portugal for til sidst at ende i Grækenland, hvor jeg finder ud af, at en krise også kan være udgangspunktet for en ny begyndelse.

Elena Maria Askløf

Mandag d. 8. juli 2013, i det nordlige Spanien.

Jeg har set frem til denne del af turen. Hjemme i Danmark er der blevet talt meget om den økonomiske krise i Spanien, Portugal og Grækenland. Der har været debat om de hjælpepakker, som EU-kommissionen, IMF og Den Europæiske Centralbank – den såkaldte Trojka – gav disse lande efter at krisen ramte. Der er blevet talt om de store protestbevægelser, der opstod i 2011 som reaktion på krisehåndteringen – Los Indignados – De Indignerede. Millioner af mennesker protesterede mod at de, gennem nedskæringer, fyringer og dårligere løn, skulle betale for en krise, de ikke mente selv at have skabt. Men den seneste tid har der ikke været megen snak om Sydeuropa i de danske medier. Som om krisen ikke længere er et problem. Jeg er derfor spændt på selv at komme tæt på de sydeuropæiske unge og forstå hvordan krisen har påvirket dem og hvad de tænker om fremtiden.

Vi har rejst i et par dage fra La Rochelle i Frankrig for at komme frem til den lille bjergby, Eibar i det nordlige Spanien, hvor vi har fået lov at bo ved Ian en enkelt nat. Han tager imod os i døren, han har kort mørkt hår, er temmelig bleg, nydelig i tøjet med blå skjorte, mørke jakkesætsbukser og blanke herresko. En af Peters barndomsvenner har sat os i kontakt med Ian, som han mødte i Kina, da de begge studerede derovre. Ian viser os rundt i den lille mørke lejlighed og ind på det værelse, hvor vi skal sove. Han bor sammen med sin mor, men hun er ude af byen i et par dage, så derfor er der plads til os en enkelt nat. Vi smider vores tasker ind på sengen, og så er vi ude af døren igen. Ian vil gerne invitere os på en caña, et lille glas øl, på den lokale bar.

I den halvtomme bar hilser bartenderen kammeratligt på Ian. Mens vi drikker vores caña fortæller Ian, at han er uddannet civilingeniør, men at det firma, han fik arbejde i, kom i økonomiske problemer på grund af krisen. Der skulle spares og eftersom Ian var nyansat blev han fyret som den første. Dette har været tilfæl-

det for mange unge spaniere, fordi de unge er ansat på dårligere kontrakter, end dem, der har været ansat længe. I næsten et år forsøgte Ian ihærdigt at finde et nyt job som civilingeniør.

- Jeg var meget vred i den tid, jeg følte mig virkelig snydt. Jeg mener; i hele min ungdom fik jeg at vide, at jeg skulle tage en høj uddannelse. Jeg gjorde, som der blev sagt, studerede hårdt, og min mor har betalt dyrt for min uddannelse, men da jeg så endelig blev færdig, så hov, snydt, der er ikke noget arbejde til dig alligevel! Det gjorde mig selvfølgelig rasende.

Ian sætter albuen i bardisken og læner sit hoved mod den knyttede hånd. Han fortæller, at han efter et år begyndte at søge alt, hvad der var af jobs i området. Han var nødt til at bidrage til økonomien derhjemme, og til sidst fandt han et job som dørsælger for en telefon- og internetudbyder.

- Selvom jeg arbejder fuldtid, tjener jeg meget lidt. Jeg er lønnet efter, hvor meget jeg sælger, og det er ikke meget.

Ian fortæller, at han derfor også har søgt job som rengøringsmand i det lokale supermarked, hvor han skal gøre rent fra klokken fem til otte om morgenen - hvis han altså får jobbet.

Næste dag tager vi med Ian på arbejde i nabobyen. Mens han giver sig i kast med dagens arbejde, finder Peter og jeg en lille plads, hvor vi kan vente. Jeg kan se Ian bevæge sig op ad en gade, dør for dør. Han går duknakket, nærmest undskyldende afsted. Flere steder lukkes døren i hovedet på ham.

Et par timer senere kommer Ian tilbage, han har ikke solgt noget, og vi kører sammen tilbage til Eibar. Peter og jeg skal videre på vores rejse, så vi henter vores ting i lejligheden, tager afsked med Ian og siger mange tak for husly, godt selskab og ærlige snakke. Ian tager videre til den næste naboby i håbet om at finde nogen

Ian i Eibar

der, der har brug for og råd til et nyt telefon- eller internetabonnement.

Onsdag den 10. juli, 2013, Porto, Portugal.

Næste stop er Porto i Portugal, hvor vi bos hos den 28-årige Filipe, som vi er kommet i kontakt med via couchsurfing.com. Det er tydeligt at mærke, at krisen påvirker ham meget. Det er i hvert fald så godt som det eneste, vi taler om, i de tre dage, vi bruger i Porto. Filipe fortæller, at den økonomiske krise har ramt den problemfyldte portugisiske økonomi hårdt. I 2011 så regeringen sig nødsaget til at forhandle et lån på plads med Trojkaen.

På et lille propfyldt og larmende spisested, Casa Guedes, fortæller Filipe:

- Situationen i Portugal er virkelig ikke god. Den hjælpepakke, vi fik af Trojkaen, kom med krav om at spare og gøre statsmaskinen mere effektiv. Det har betydet højere skatter, lavere løn og dårligere levevilkår. Der er rigtig mange arbejdsløse. Før krisen havde jeg 15 ansatte i mit lille firma; i dag er vi kun to tilbage. Og jeg har set mange venner forlade Portugal i løbet af kriseårene, fordi de ikke kan finde arbejde. Der foregår et såkaldt brain drain, hvor især de veluddannede unge rejser ud. Det er jo ikke dem, der har skabt krisen, så hvorfor skulle de blive og bøde med deres liv og muligheder? Unge mennesker har ikke tålmodighed til bare at vente på, at krisen stopper. De vil i gang med deres liv og derfor rejser de.

Jeg spørger Filipe, om det ikke er svært, at så mange af hans venner forlader Portugal.

- De siger jo altid i starten, at de vil komme tilbage. Men efter noget tid begynder de at falde til i Berlin eller London eller hvor, de nu er taget hen. Jeg tvivler på at ret mange af dem kommer

tilbage. Det kan blive et problem i fremtiden, men jeg forstår dem godt.

Lørdag den 13. juli 2013, Lissabon, Portugal.

Under træernes grønne blade i en park i Lissabon møder vi et par dage senere en af de unge veluddannede portugisere, der netop er på vej ud af Portugal. Vi drikker kaffe med arkitektuddannede Michel på 27 år. Han blev færdig som arkitekt for over et år siden, men han har ikke kunnet finde arbejde i Portugal.

- De to mest kendte portugisiske arkitekter, Siza Vieira og Souto de Moura, var i medierne, og ved du hvad de sagde til os nyuddannede arkitekter? De sagde: 'Tag ud. Forlad Portugal, for der er ikke arbejde til jer'.

Michel ryger hjemmerullede cigaretter og mange af dem. Han har hule kinder, skægstubbe og pjusket hår. Med indignation i stemmen fortæller han om sin situation.

- Så det har jeg tænkt mig at gøre. Jeg har fået lidt penge af min far, men kun nok til at være i London i en måned. Hvis ikke jeg finder et job inden måneden er omme, må jeg rejse tilbage til Lissabon, og så ved jeg ikke, hvad der skal ske.

Torsdag den 25. juli 2013, på vej til Madrid, Spanien.

Landskabet på vej til Madrid er smukt. Jorden er helt orange og står i skarp kontrast til den lyseblå himmel. Vi hører taleradio for at opfriske vores spansk og for at høre noget om, hvad der diskuteres i Spanien for tiden; "Luis Bárcenas, tesorero del PP había pagado sobresueldos en dinero negro ..." De taler om en korrupsionsskandale, som Spaniens præsident, Mariano Rajoy og hans konservative regeringsparti er indblandet i; det er noget med, at der er blevet fiflet med pengene i partikassen.

Michel i Lissabon

VITESAR

Vi har netop forladt Ben og Belen, et ungt par, som vi har boet hos i Málaga i tre dage. Belen har givet os en liste over nyopstartede steder og aktivistiske projekter, som hun synes, vi skal besøge i Madrid. Hun lavede listen til os samme aften, som vi sad i den sidste aftensol på stranden i Málaga med hende og Ben. Her fortalte Belen os, hvordan krisen også har været et wake up call for mange unge spaniere. Hun fortalte, at krisen havde fået mange til at miste troen på autoriteterne, til systemet og politikerne. Mange havde pludseligt fået en masse tid på hånden, fordi de ikke havde arbejde eller studie. Tid, der blev brugt til at tænke sig om, diskutere årsagen til krisen og vigtigst af alt, så blev den brugt til at organisere sig. I 2011 opstod der en enorm bevægelse i Spanien ved navn Los Indignados, De Indignerede. Også kaldt 15-M fordi den startede 15. maj. Hundredetusindvis af mennesker gik på gaden i kampen mod korruption, manglen på demokrati og ikke mindst den sociale ulighed, der blev forstærket af de sparekrav, der ramte de fattige og middelklassen langt hårdere end de rige. De besatte offentlige pladser i byer for at protestere mod økonomisk politik, der sætter hensyn til banker højere end hensyn til mennesker. I dag findes Los Indignados som samlet bevægelse ikke mere, men bevægelsens ånd lever stadig videre i en lang række lokale projekter.

* * *

I Madrid besøger vi stederne fra Belens liste. Vi besøger tænketanken Bien Commun, der arbejder på at lave et system, der værdisætter varer på en ny måde. Produkter, der produceres på en ansvarlig, demokratisk og bæredygtige måde forfordes ved lavere virksomhedsskatter. Vi besøger et kontor i en forladt bygning, hvor besættere hjælper folk, der på grund af krisen er blevet smidt ud af deres hjem. De har en hel database over hvilke bygninger, der står tomme og som de derfor kan hjælpe folk med at besætte og bo i. Vi taler med Katarina fra det cyber-aktivistiske

Ben og Belen fra Malaga

parti Partido X. De kæmper for at ændre valgloven og vil indføre online folkeafstemninger. Vi besøger foreninger, NGO'er, byhaver, kontorfællesskaber, kollektiver, mødesteder. Allesammen steder, der er opstået som reaktion på krisen og med Los Indignados-bevægelsen som startmotor. Los Indignados har inspireret folk til ikke at vente på, at kommunen tilbyder løsninger, men at skabe løsningerne selv. Mange tror ikke på det samfund, som regeringen vil skabe; derfor skaber de et alternativ selv.

Lørdag den 2. november 2013, Athen, Grækenland.

Grækenland er blevet kaldt 'Orkanens øje' i sammenhæng med krisen, fordi det er her, den har ramt hårdest. Konsekvenserne har været de samme, som vi oplevede i Spanien og Portugal, bare i endnu højere grad: massefyringer, nedskæringer, over 20 procents generel arbejdsløshed og over 50 procents ungdomsarbejdsløshed.

Vi er netop ankommet til Athen og jeg sidder ved køkkenbordet og taler med Peter og Zaf. Zaf er græker, og det er hans kærestes lejlighed, vi har lejet. Han har krøllet, mørkt hår, venlige øjne, en rank statur, og så er han uddannet sociolog. Under lampen ved køkkenbordet taler vi om de politiske beslutninger, der er blevet taget som konsekvens af Grækenlands krise. Mens Zaf finder sin tobak frem af jakkelommen, siger han:

- EU, med Tyskland i spidsen, gør en økonomisk udfordring til et moralsk problem. Hvis EU havde grebet den græske gældskrise an som en økonomisk udfordring, så havde man lavet en konstruktiv plan for Grækenlands økonomi. Men fordi man gør vores gældskrise til et moralsk problem, dømmes man os som skyldige, forrædere, dovne, og man siger, vi har snydt, og konsekvensen er en økonomisk dødsstraf.

Han mener, at EU-landene har været usolidariske med Grækenland:

- Man burde lave noget á la Marshall-hjælpen, som Europa og Tyskland fik efter Anden Verdenskrig. Efter Første Verdenskrig straffede man Tyskland, så fik man Hitler, efter Anden Verdenskrig hjalp man Tyskland, så fik man fred og fremgang.

Så nu flygter de unge fra Grækenland, folk mister deres job, deres sundhedsforsikring, fattigdommen stiger. Jeg forstår ikke, hvorfor den normale befolkning skal straffes så hårdt.

Jeg spørger om de unge grækere ikke går på gaden og demonstrerer ligesom i Spanien. Zaf nikker ivrigt og siger så:

- Det gjorde vi, men vi blev jo ikke hørt. Og nu tror unge ikke længere på, at demonstrationer kan gøre en forskel. Vi har droppet illusionen om, at revolutionen kan ske fra den ene dag til den anden. Det er det lange seje træk, som vores generation skal tage. Vi skal forandre vores egen måde at leve, tænke og opføre os på; sådan forandrer vi samfundet på sigt. Jeg tror, alle unge i det her land er ved at være virkelig trætte af at leve i et samfund med vennetjenester og korrupsion. Det er et enormt strukturelt problem. Det har næsten været umuligt for vores forældre ikke at blive en del af. Men vores generation er nødt til kollektivt at sige fra.

* * *

Den sidste aften, inden vi forlader Athen, bruger vi sammen med Zaf og hans kæreste, Constantina. Sammen går vi gennem byen op til en udsigtspost i det anarkistiske område, Exarchia. Herfra kan vi se ud over hele den græske hovedstad. Zaf deler øl rundt og da vi har skålet og taget den første tår, fortæller Constantina, at hun forleden aften skålede for krisen til en middag med sine veninder.

- Skål for krisen, råbte vi! - Siger hun, smiler og fortsætter:

- Før krisen havde vi den her idé om, at vi alle sammen skulle ind til storbyen for at blive grafiske designere, konceptudviklere,

Zaf og Elena i Athen

modefolk og rockstjerner og gå til smarte fester. Men krisen har givet os mulighed for at genoverveje, om det rent faktisk er det, vi vil. Krisen gjorde os bange og vrede i starten. Men den har også tvunget os til at stille store grundlæggende spørgsmål til hvad vi vil med livet.

Constantina er selv grafisk designer, men hun har besluttet at ville rejse hjem til sin barndomsø Kos, hvor hun sammen med nogle venner, vil forsøge at starte et selvforsynende landbrug, hvor turister kan komme og bo. Constantina fortæller:

- Nødvendighed er opfindsomhedens moder, sagde Platon engang. Det tror jeg virkelig på. Jeg havde aldrig tænkt på at rejse hjem til Kos før krisen. Men tanken om det, gør mig lykkelig. Og mine veninder har fået lignende ideer. Det var derfor, vi skålede for krisen.

Næste dag sidder Peter og jeg i bilen på vej til Istanbul i Tyrkiet. Jeg prøver at samle lidt op på mine oplevelser i Sydeuropa. I Spanien er Ian overkvalificeret til det eneste arbejde, han kan få, og Belen har mistet troen på autoriteterne. Sammen med den spanske ungdomsgeneration er hun måske ved at skabe et bedre demokrati i Spanien, et mere socialt retfærdigt samfund. Michel fra Portugal er i London, jeg skrev med ham forleden, han fandt et arbejde som arkitekt efter to uger. Han er således blevet en del af det brain drain, som Sydeuropa er ramt af. Zaf bidrager til håbet om, at hans generation kommer til at forandre Grækenland ved at forandre dem selv. Constantina er på vej til Kos. Peter og jeg har kun mødt nogle af de skæbner, der lever i den enorme krise, som Sydeuropa befinder sig i. Men hvilke skæbner! De protesterer, de bryder op, de tænker nyt, de er udfordrede. Deres liv er virkelig blevet rusket af den her krise. Constantinas citat af Platon lyder som ekko i mit hoved: Nødvendighed er opfindsomhedens moder.

På Kanten af Europa

En rejse gennem Eksjugoslavien

**Slovenien,
Kroatien,
Bosnien-Herzegovina.**

Op gennem 1990'erne hærgede krigene på Balkan. De udsprang af uafhængighedserklæringer og stærke etniske konflikter mellem befolkningsgrupper i det tidligere Jugoslavien. Alle landene i den tidligere republik Jugoslavien blev påvirket: Serbien, Kroatien, Montenegro, Slovenien, Bosnien-Herzegovina, Makedonien og Kosovo. Krigene var drabelige og komplekse. Naboer gennem mange år lå pludselig i væbnet krig med hinanden. Krigene har sat dybe spor i de eksjugoslaviske lande og deres befolkninger, spor man tydeligt kan se og mærke den dag i dag. I efteråret 2013 rejser Elena og jeg gennem fem af de seks tidligere jugoslaviske delrepublikker. Denne historie handler om etnisk konflikt, forsoning, forskellen på den ældre generation, der oplevede og måske kæmpede under krigene og den unge generation, der blot var børn under krigene. Historien handler også om, hvordan fodbold kan være et symbol på den ønskede forandring.

Peter Laugesen

Mandag den 14. oktober, 2013, et sted mellem Zagreb og Sarajevo.

Træerne er trukket i efterårssæsonens kulørte klædedragt i bladnuancerne gul, orange, grøn og dybrød. Det inviterer til eftertænkksomhed her på motorvejen på vej mod Bosniens hovedstad, Sarajevo. Jeg sidder bag rattet og tænker over mine nylige oplevelser i Kroatien og Slovenien og på de mennesker, som Elena og jeg mødte der.

Historien betyder virkelig noget på disse kanter. Inde i byerne, i Sloveniens hovedstad, Ljubljana, og senere på rejsen i Kroatiens hovedstad, Zagreb, handlede mange af vores snakke med unge om krigen i 90'erne og deres konsekvenser for landene i dag. Derfor besluttede jeg mig for et par dage siden for at prøve at få styr på Jugoslaviens historie. Det viste sig dog ikke at være lige til. Det skyldes formentlig det simple faktum, at de forskellige lande og etniske befolkningsgrupper fortæller forskellige historier.

I dag er man uenig om de sidste 30 års historie på Balkan, men dengang, i Jugoslavien, var der enighed om det socialistiske Jugoslaviens oprindelseshistorie.

I 1941 bliver Jugoslavien invaderet af tyskerne, italienerne og ungarerne, og de næste fire år bliver brutale, med blandt andet nedbrænding af landsbyer og henrettelser af civile. Ud af besættelsen og volden vokser en modstandsbevægelse. Under ledelse af Marskal Tito rejser en stor partisanhær sig i kampen mod besættelsesmagten. Jugoslaverne slår gang på gang tyskernes offensiver tilbage. Uden hjælp fra fremmede tropper befrier det jugoslaviske folk sig selv, men lider enorme tab undervejs. Hvert niende menneske i Jugoslavien dør under Anden Verdenskrig, og næsten en million huse bliver ødelagt. Men den 29. november 1945 udråbes den Føderale Folkerepublik Jugoslavien, der inkluderer delrepublikkerne Slovenien, Kroatien, Serbien, Bosnien-Hercegovina, Montenegro, Makedonien og de autonome provinser Kosovo og Vojvodina. Marskal Tito, der ledte partisanhæren til sejr over

besættelsesmagten, leder republikken frem til sin død i 1980. Under Titos ledelse udvikles og promoveres en fælles jugoslavisk identitet. Jugoslaverne må gerne identificere sig kulturelt som eksempelvis serbere eller slovenere, men der bliver slået hårdt ned på den nationalisme og etniske diskrimination, der lurer under overfladen. Overalt i skoler, film, bøger og politiske taler fortælles historien om, at de jugoslaviske forfædre under kommunistpartiets ledelse kæmpede mod besættelsesmagten for at kunne leve sammen i fred. Jugoslavien er et multietnisk samfund, hvor katolikker, ortodokse og muslimer lever dør om dør. Det føderale samfund, er på mange måder er en succes i 35 år. Lige indtil Marskal Tito, den store lederfigur, dør. Udover at skabe en ledelseskriser bliver det tydeligt, at Jugoslavien er i økonomiske problemer. Ydermere blusser de tidligere etniske konflikter og indre modsætninger op i Jugoslavien. De nationalistiske bevægelser, som Tito har bekæmpet hele sit liv, får vind i sejlene. Spændingerne kulminerer i 1991, da Kroatien og Slovenien erklærer sin uafhængighed fra det nu serbisk-dominerede Jugoslavien. Slovenien slipper med en ti dage lang militær konflikt. Bosnien erklærer sin uafhængighed fra Jugoslavien i 1992 og i både Bosnien og Kroatien bliver krigen lange og komplicerede. Dette skyldes, at serbere, bosniere og kroater ikke bor i opdelte områder, men blandet sammen på tværs af grænser. Engang levede de fredeligt sammen, men nu er de motiveret af nationalisme i krig med deres naboer. Krigen i Kroatien og Bosnien varer frem til 1995.

* * *

Det har udviklet sig til en lummer og regnfuld aften, da vi endelig hilser på vores vært i Sarajevo, den storsmilende Nedim. Nedim er bosnisk muslim og dermed en del af det etniske flertal, der lever her i Bosnien. Derudover bor her serbere og kroater. Vi taler tysk sammen, og han spørger, om han skal tage vores nummerplader af bilen. Warum, spørger jeg. Sicherheit, svarer han. Mens Nedim skruer nummerpladerne af vores bil, holder jeg paraplyen. Vi

smider nummerpladerne i bagagerummet, går indenfor og siger godnat til Nedim.

Tirsdag den 15. oktober 2013, Sarajevo, Bosnien.

Næste morgen genkender jeg Latinerbroen fra historiebøgerne. Det var lige her den serbiske nationalist, Gavrilo Princip, skød Franz Ferdinand og dermed skød Første Verdenskrig i gang. Det kan ske igen, kan det ikke? En eller anden fantast skyder en anden, og så bryder helvede løs, spændingerne forløses, og alle vil forsvare sig selv ved at angribe de andre.

I den nye bydel stopper vi op foran Bosniens første McDonald's, der åbnede i 2011. På åbningsdagen stod flere hundrede mennesker i kø for at få en bid af Vesten. Og det var selveste Præsident Komsic, der sammen med den amerikanske ambassadør klippede båndet over til den nyåbnede fastfood-restaurant. Også Sarajevos borgmester var til stede, da Bosnien tog et stort skridt nærmere den vestlige verden symboliseret ved gyldne vinger og Big Mac menuer.

Vi bestiger en bakke og får udsigt over hele Sarajevo, den aflange by, der ligger omkranset af bjerge langs floden Miljacka. Denne udsigt havde de serbiske soldater fra Republika Srpskas militær også, da de med hjælp fra Den Jugoslaviske Folkehær belejrede byen i 1425 dage, mellem 1992 og 1996. I en 60 kilometer lang belejringsring i bjergene omkring Sarajevo lå snigskytter og skød på byens indbyggere. I alt 11.541 mennesker døde under belejringsringen af Sarajevo. Jeg har hørt, at ingen i byen havde rødt tøj på i den periode, fordi det var meget synligt for snigskytterne i bjergene.

I den gamle bydel finder vi en bar med liv. Bosnien skal spille den sidste og altafgørende VM-kvalifikationskamp i aften. På baren kan man få, lige hvad hjertet begærer. Gæsterne drikker øl fra

både flaske og hane, og især de unge kvinder drikker farverige drinks.

Den unge mand, der står i baren og serverer øl, præsenterer sig og spørger, hvad Elena og jeg laver sådan en efterårsaften i Sarajevo. Vi sætter os i baren og fortæller om vores store Europa-rejse. Kerim er en høj, spinkel fyr med mørkt hår, tydelige kindben, sort t-shirt og en guldkæde om halsen. Han er journaliststuderende. Jeg køber to øl. Snakken kommer hurtigt til at handle om den folketælling, der er i gang i Bosnien lige nu. Kerim fortæller:

- Den bosniske stat er i gang med at lave en ny folketælling, fordi den sidste, der blev lavet, er fra 1991, altså fra før borgerkrigen. Det er denne gamle folketælling, som fredsaftalen fra 1995, der fordeler magten mellem Bosniens tre etniske folk, er bygget på. Men siden krigen er mange jo flygtet både internt og ud af landet. Der er bare ét meget stort problem ved folketællingen.; Vi bliver spurgt, om vi er bosniske serbere, bosniske kroater eller bosniakker. Altså, om vi er ortodokse, katolske eller muslimske. Man kan altså ikke vælge bare at være statsborger i Bosnien-Hercegovina. Man er tvunget til at fortsætte 1990'ernes opdeling i de tre etniske grupper. Alt ses gennem et etnisk perspektiv i Bosnien.

Kerim mener, at folketællingen er lavet af gamle mænd, der har en gammel måde at se verden på.

- Det er forfærdeligt, at børn i Bosnien går i etnisk opdelte skoler, hvor de lærer tre forskellige udgaver af historien om krigen her i landet. Det står i vejen for en reel forsoning. Men når det er sagt, så vil ungdommen her i landet faktisk gerne videre og skabe en reel forsoning.

Kerim er en god bartender. Han får folk til at grine, og mens han bliver tjekket ud af en gruppe piger, der står ovre i hjørnet, skænker han os en fadøl og spørger, om vi bliver og ser fodboldkampen. Kerim er passioneret fodboldfan ligesom jeg selv, og da

Sarajevo

han bliver afløst i baren kort inden kampstart, sætter Elena og jeg os sammen med ham og hans ven, Edin. Kerim fortæller os om landsholdet.

- I Bosnien er vi sjældent begejstrede for særlig meget. Vores samfund sidder fast i etnisk konflikt og politisk korrupsion, men landsholdet har alligevel kunne skabe en optimisme i befolkningen.

Kampen bliver fløjtet i gang, og Kerim og Edin er helt oppe at køre. Edin løber rundt i baren og giver high fives til alle. Med øjnene fast fokuseret på fjernsynet, fortæller Kerim:

- Hvad skulle vi også være optimistiske omkring? Arbejdsløsheden er på 45 procent, og den politiske elite er korrump.

Bosnien starter kampen fint og har nu fået frispark uden for feltet. Kerim rejser sig op. Den bosniske frisparksskytte, Pjanic, sender et missil afsted, der har retning mod det fjerneste hjørne.

- Nuuuuuuuuuujjj!!!

Den litauiske målmand flyver op i en vaskeægte tv-redning og slår bolden ud til et hjørnespark.

- Nå, men lad os tale om fodbold. Landsholdet er nemlig et klart billede på, hvordan vi unge håber, at Bosnien vil udvikle sig; Engang var det bosniske fodboldforbund lige så korrump som resten af samfundet. Men på et tidspunkt siger UEFA, at forbundets struktur skal reformeres, ellers må det bosniske landshold ikke spille med i kvalifikationen. Som sagt, så gjort, reformerne blev gennemført og derefter blev selve landsholdet meget bedre. Blandt andet fordi landsholdet er blevet meget mere multietnisk efter UEFA's reformer.

Man kan godt se nerverne hos de bosniske spillere. De ved godt, det bliver historisk, hvis de vinder og kvalificerer sig til VM. Ved halvleg står der 0-0, og Kerim taler engageret videre om lands-

holdet og det håb, han mener, det rummer. Den store spiller Pandza er etnisk kroat, Papac og Misimovic er etniske serbere.

- Og du kender jo helt sikkert Dzeko, der spiller i Manchester City, han er bosniak, altså bosnisk muslim. Forstår du, hvad det betyder? Landsholdet er et symbol på fremtidens Bosnien. Fodboldforbundet lever op til UEFA's krav, men det bosniske samfund lever endnu ikke op til EU's optagelseskriterier. Så hvis vores samfund og politikere bliver underlagt reformer ligesom fodboldforbundet, kan vi udvikle os demokratisk og økonomisk som land. Vi kan blive samlet som folk og skabe et bedre Bosnien.

I anden halvlegs første minutter er stemningen helt kogt op. Kerim springer op og slår ud i luften, når de bosniske angreb bliver brudt af de forsvarende litauere. Et kvarter inde i anden halvleg står der stadig 0-0. Men så! Misimovic lægger bolden ind i feltet og dér, ved bagerste stolpe, dukker en bosnisk angriber op, det er Lulic, han får en lang tå på og får bolden dirigeret ind i netmaskerne. Alle på baren går fuldstændig amok og Edin tænder et romerlys og løber udenfor med høje knæløftninger, mens han synger Låå... lå LÅ lå lå låå.. låå.

Linjedommeren har vinket for offside, men det ved Edin endnu ikke. Alle gæsterne på baren griner af ham, mens han løber rundt uden for barens glasfacade. Kerim råber ud ad vinduet, at dommeren har annulleret målet. Edin ser skuffet ud da han igen kommer ind på baren.

Bosnien presser fortsat på, og kun fem minutter senere bryder Dzeko igennem på venstre side og sender en flad aflevering ind til en fuldstændig fri Ibisevic, der sætter en tør inderside på bolden, og denne gang er den der! 1-0 til Bosnien! Kerim og Edin hopper op på bardisken og svinger deres fodboldhalstørklæder rundt i luften. Landsholdet er på vej mod VM! De holder føringen til slutfløjtet, og nu går alting for alvor amok. Inden vi strømmer ud i hovedstadens gader, råber Kerim:

- Vi skal til VM! Se i aften på Sarajevos gader, se hvad fodbold kan gøre, det giver os ikke EU-medlemskab, det slutter ikke de etniske konflikter på en enkelt dag, men det giver os håb!

På gaderne kører overfyldte biler med unge mennesker på tagene. Alle hujer og synger og flager med Bosniens blågule flag. Alle fejrer triumfen. Vi følger strømmen rundt i gaderne og ender ved en sambafest nede ved McDonald's på hovedgaden, Marskal Titos Gade. Vi skal til Brasilien, råber bosniske kvinder og mænd i alle aldre, mens de omfavner fremmede landsmænd.

KAN IKKE REKSEMPPLAR
PRINTES

Sarajevo fejrer Bosniens kvalifikation til VM.

Modpolen

Mellem Nationalisme og Europæisk Integration

Polen.

Elena og jeg havde rejst Europa rundt i ni måneder, da vi ankom til Polen, dette prægtige land med en dramatisk historie og 38 millioner indbyggere. I løbet af en enkelt dag mødte vi repræsentanter for to forskellige versioner af Europa. Denne historie handler om det Europa, der blev bygget på Anden Verdenskrigs ruiner, hvor de nationale ledere valgte at forpligte sig på et demokratisk værdigrundlag og afgive national suverænitæt for sammen med flere og flere europæiske lande at blive stærkere gennem samhandel og samarbejde. Men vores oplevelser i Polen vidner også om den modsatte bevægelse; om udemokratiske tendenser og nationalismens genkomst.

Peter Laugesen

Onsdag d. 29. januar 2014, Krakow, Polen

I aften har vi en aftale med Szymon fra All-Polish Youth – på polsk Młodzież Wszechpolska. Szymon er afdelingsleder af denne værdikonservative og patriotiske ungdomsbevægelse. Den nationalkonservative højrefløj er stærk i Polen, også blandt de unge.

På gåturen fra lejligheden hen til All-Polish Youths kontorer river kulden i ansigtet. Jeg tror ikke, jeg nogensinde har oplevet sådan en kulde. Det er næsten ikke til at trække vejret. Jeg ringer på og Szymon åbner døren. Elena og jeg bliver ført ind i organisationens lokaler. Szymon er nydelig i lyseblå skjorte og mørkeblå jakke, glatbarberet og nyklippet. Han ligner nærmest en embedsmand, der kunne arbejde i et ministerie.

Vi sætter os omkring et bord i et koldt lokale, der er lyst op af lysstofrør. Der er ingen vinduer og kun få møbler i lokalet. Szymon er flankeret af en lidt yngre gut, som er karseklippet og har hættetøj på. Bag Szymon hænger Jomfru Maria. Jeg spørger Szymon, hvad de egentlig kæmper for i All-Polish Youth og uden tøven svarer han:

- Vi kæmper for Polens frihed. Det har vi gjort siden 1922. Vi vil skabe et Polen for polakkerne. Vi er katolske nationalister og vi tror på Gud, de polske traditioner, den polske kultur og identitet. Vi laver demonstrationer, konferencer, aftenskoler og lignende, fordi vi mener, der er brug for en kontrarevolution mod hippiernes seksuelle og kulturelle frigørelse. Og mod nutidens multikulturalisme. Vi skaber en bevægelse af unge mennesker, der tror på Gud og ægteskabet mellem mand og kvinde; unge mennesker, som vil ofre sig og arbejde for sit land, for sin nation. I dag er Polen endelig en selvstændig nation, eller næsten da, for vi ligger jo under for Den Europæiske Unions herredømme.

Ligger under for Den Europæiske Unions herredømme? Jeg spørger Szymon, om Polen ikke er et af de lande, der har modtaget allerflest penge gennem EU's strukturfonde.

- Jo, det er rigtigt. Men det er ikke det, det handler om. Det handler om nationens ukrænkelige suverænitet!

Szymon taler lidt videre om bevægelsens modstand mod multikultur og EU. Han forklarer, at All-Polish Youth kæmper for, at det polske militær bliver forstærket, og at EU-traktaten bliver erstattet med en polsk suverænitetstraktat. Bevægelsen laver mange aktioner, og på Polens Uafhængighedsdag den 11. november er de hvert år med i et enormt optog i hovedstaden Warszawa, hvor de med bannere og sange manifesterer deres polske nationalisme. Szymon viser mig bevægelsens manifest, hvor der står: 'All-Polish Youth bekæmper doktriner, der promoverer liberalisme, tolerance og relativisme'. Jeg spørger Szymon, om bevægelsen møder modstand på grund af dens synspunkter.

- Antifascisterne er altid mod os, men vi er mange flere og meget stærkere end dem. Hvis der er kontorer eller vinduer, der bliver smadret her i byen, er det i hvert fald ikke vores. For eksempel er der den her regnbue i Warszawa.

Szymon kigger over på sin karseklippede ven ved sin side. Vennen sidder og nikker storsmilende, mens Szymon fortæller, at nationalkonservative aktivister brændte et stort regnbue-kunstværk af i modstand mod LGBT-bevægelsens voksende indflydelse. Szymon forklarer:

- Det, der er galt med LGBT-bevægelsen i Polen er, at de ikke er fair. Først ville de bare tolereres, altså have at folk ikke skulle kaste sten efter dem på gaden. Og selvfølgelig, det ville vi måske endda kunne gå med til. Ingen burde blive overfaldet, bare fordi de har et problem, og for os er det at være homoseksuel et problem; det er jo ikke naturligt! Men nu demonstrerer LGBT-bevæ-

Szymon fra All-Polish Youth i Krakow

gelsen for retten til at kunne blive gift. Så de prøver, at få mere, end de burde have. Vi skal jo lige huske, at de kun udgør en lille andel af vores samfund.

Jeg spørger Szymon, hvad de laver i bevægelsen udover at være aktivistiske ud af huset.

- Vi mødes her i lokalerne en aften om ugen og holder oplæg og nogle gange har vi en universitetsunderviser ude, der holder forelæsning om Polens historie eller et politisk emne. Der kommer mange unge mennesker her, der gerne vil finde ud af, hvordan man er et godt, retskaffent menneske, så ved at komme her, kommer de på rette vej. Og om søndagen er vi en del medlemmer, der går sammen til gudstjeneste i kirken.

Elena og jeg takker Szymon for at tage sig tid til at mødes med os. Han følger os ud til døren, ud i kulden, og efter vi har sagt farvel, beslutter Elena og jeg os for at skylle dagen ned med en polsk øl. Vi går mod midtbyen og ender på en plads, hvor det vrirler med mennesker, og der er fyldt med barer.

På gåturen kan jeg ikke lade være med at tænke på Auschwitz. Konzentrationslejren. Ikke fordi, jeg tænker, at Szymon er nazist; det er han overhovedet ikke, men fordi Elena og jeg besøgte Auschwitz i dag. Og jeg tænker på, at siden Ruslands Røde Hær befriede Auschwitz, har de nationale ledere i Europa set ud over nationalismen. De har ikke ophævet nationalstaten som ramme for politisk diskussion og beslutningsproces, men de har afgivet meget national suverænitet til EF og senere EU for sammen med flere og flere europæiske lande at blive stærkere gennem handel og samarbejde. Og siden 2004 har Polen været med i EU. EU, hvor borgernes frihedsrettigheder sikres og hvor det politiske rettighedsgrundlag blandt andet går ud på, at man ikke må forskelsbehandle på grund af seksualitet. Det er dét Europa, som

All-Polish Youths møde- og konferencelokale

Szymon vender sig imod. Og han er jo ikke den eneste, der vender sig imod EU.

Vi nærmer os et sted med mange barer. Selvom det er isnende koldt, er der mange mennesker ude. Inde på baren spejder jeg efter et ledigt bord. Der er virkelig mange mennesker ude på sådan en onsdag i Krakow, og de fleste af dem er tilsyneladende studerende. Udvekslingsstuderende lader det til. I hvert fald hører jeg både græsk, fransk og italiensk på vej op til baren. Et par blonde piger, der ligner danskere, sidder sammen med et par spaniere, der taler med latino accent. Det lader til, at de blonde piger synes, at de her hombres latinos er meget charmerende, og jeg kommer til at tænke på alle de herlige historier om nordiske kvinder, der i frustration over de initiativløse skvatmikler fra Skandinavien tager sydpå for at blive forført af nogle rigtige mænd, der fører på dansegulvet, betaler regningen og ved, hvad de vil have. Ved de mange borde sidder primært unge mennesker i 20'erne. De unge mænd er for det meste i stramtsiddende t-shirts, der smyger sig om muskuløse skuldre og brystkasser, mens de unge kvinder er i nedringede toppe. Udvekslingsprogrammet for studerende i Europa, Erasmus, har medført en europæisk seksuel revolution i og med, at unge mennesker mødes, nogen har frie seksuelle forhold, andre får børn med medstuderende fra andre lande. Her mødes de altså måske for første gang, på en dunkel bar i Krakow. Om 20 år vil jeg måske støde på en ung mand ved navn Ole Gonzales, og denne dansk-spanier er måske resultatet af den øjenkontakt, som to udvekslingsstuderende fik denne aften på denne bar. Det ville Szymon ikke bryde sig om, tænker jeg, da jeg bestiller to polske øl i baren. Den europæiske sammensmeltning. Sex før ægteskabet mellem mennesker fra forskellige nationer.

Lidt senere skøjter Elena og jeg på Krakows gader hjem til Jan og Magdas lejlighed hvor vi bor disse dage. I det iskolde vejr går jeg og tænker, hvor Polen dog er på vej hen? Måske i samme retning

som Ungarn, som Elena og jeg besøgte for bare to måneder siden. I Ungarn vil premierminister Viktor Orbán skabe, hvad han kalder et illiberalt demokrati. Orbán er værdikonservativ nationalist og vil bygge et samfund og en kultur på religiøse og patriotiske værdier. Et etnisk ungarsk samfund. På den måde er Ungarn og Polen blevet Europas problembørn. Dem, der ikke gør, som der bliver sagt. Dem, der bryder med nogle af EU's grundlæggende principper og værdier. Dem, der sætter sig imod. Måske ville et land som Ungarn ikke blive optaget i EU, hvis de ansøgte om medlemskab i dag. De ville ikke leve op til Københavnerkriterierne, der sætter standarder for domstolenes uafhængighed og pressens, borgernes og civilsamfundets frihed. Orbán skeler til Putin i Rusland og Erdogan i Tyrkiet efter inspiration. Og mange polakker skeler til Ungarn efter inspiration til at skabe et illiberalt demokrati, et autoritært, intolerant og homogent samfund, hvor det enten er svært, uudholdeligt eller ulovligt at adskille sig fra massen og være uenig med magthaverne.

Fredag den 8. september 2017, Svendborg, Danmark

Tre et halvt år er gået. Jeg har ikke besøgt Polen siden, men jeg har fulgt udviklingen tæt. I 2014, da Eurovision Song Contest blev afholdt i København, lagde jeg mærke til, at polakkerne gav nul point til konkurrencens samlede vinder, den skæggede dame og LGBT-sanger, Conchita Wurst fra Østrig. Måske som et varsel omkring, hvad der var ved at ske i Polen. I efteråret 2015 stemte polakkerne nemlig en ny regering til magten. Det nationalkonservative parti med religiøse værdier, Lov og Retfærdighed, fik absolut flertal i parlamentet. Szymon må have klappet i sine hænder. Den nye polske regering fører nemlig den samme modstandskamp som ham. En modstandskamp mod alle, der prædiker multikultur, mangfoldighed, bæredygtighed, liberalt demokrati og europæisk integration. Og sammen med Viktor Orbán i Ungarn går Polen

forrest i kampen for et andet Europa end det, der blev bygget efter Andens Verdenskrig. Et andet Europa, end det, der var så tydeligt at se for sig på baren i Krakow, hvor unge fra hele Europa blandede sig med hinanden, blandede sig i udformningen af deres fælleseuropæiske skæbne. Polen og Ungarn kæmper for de nationalkonservatives nationers Europa. De vil gøre op med demokratiet, som vi kender det, og lade sig inspirere af Putin i Rusland og Erdogan i Tyrkiet. De mener, at samfundet skal styres med fast hånd og at stærke ledere nogle gange ved bedre end befolkningen og jurister og rådet for pressefrihed. Det liberale demokrati, den frie presse, de uafhængige domstole, multikulturalismen, og internationalt samarbejde er altså ikke lige populært hos alle. Kampen om Europas fremtid kæmpes på mindst to fronter; Skal vi arbejde for mere demokrati eller skal vi lave udemokratiske reformer? Og skal vi arbejde mere sammen i det europæiske fællesskab eller skal vi trække magt tilbage til nationalstaterne? I mange europæiske lande drømmer partier og sociale bevægelser om, at deres nationalistiske og autoritære projekt en dag vil få ligeså stor opbakning, som de har fået i Polen, Ungarn, Rusland og Tyrkiet. De kæmper i hvert fald videre og laver politik, kampanjer og græsrodsarbejde ud fra logikken; verden er problemet og nationen er løsningen.

KAPITEL 4

Frihed og Forpligtigelser i Skandinavien

Ungdomsliv i Norden

**Norge,
Danmark.**

Hvordan føles det at være ung i et samfund, hvor friheden er stor og mulighederne mange? Kan friheden være en gave og et fængsel på samme tid? Og hvem bestemmer, når ingen bestemmer? Og er det virkelig altid ens egen skyld, når livet ikke forløber perfekt? Denne historie handler om Marthe Sofie, som jeg mødte i 2014 i Fredrikstad i Norge. Dengang var hun studerende og havde et komplekst og anstrengt forhold til friheden. Men to år senere, da jeg mødte hende igen i København, havde hun fundet ud af, hvad hun kunne bruge den forbandede frihed til.

Elena Maria Askløf

Søndag d. 6. april 2014, Fredrikstad, Norge.

Det er en grå og regnfuld morgen i Fredrikstad. Marthe Sofie står og brygger kaffe, og jeg sidder og spiser havregryn ved bordet i køkkenet. Det er den absolut sidste etape af Peters og min rejse rundt i Europa. Vi har rejst i næsten et år nu, besøgt 24 lande og boet privat hos unge mennesker i hver en by, vi har besøgt. Når vores tid her i Norge er forbi om et par uger, er det tilbage til Danmark, familien og vennerne.

Inden Peter og jeg tog afsted på rejsen, blev vi adskillige gange mødt med fnysen eller rynken på næsen, når vi fortalte om vores europæiske rejseprojekt. Vi fik overbærende klap på skulderen, som for at sige 'ja, ja, I skal nok blive klogere en dag'.

Jeg er taknemmelig for, at Peter og jeg havde hinanden i den periode. Hvis jeg skulle have taget imod alle de skeptiske og bekymrede reaktioner alene, så var jeg nok aldrig kommet afsted. Men fordi vi havde hinanden, kunne vi holde fast i lysten til at udforske og involvere os i Europa. Med tiden kunne vi endda grine af dem, der talte ned til os. Hver gang nogen mente, at vores drømme var urealistiske, blev vi kun mere opsatte på at realisere dem. Men selvom jeg vidste, at jeg ville afsted, sneg tvivlen sig alligevel ind på mig. For kunne jeg overhovedet tillade mig at tage afsted nu, hvor det danske samfund tilbød mig så mange gode muligheder? Nu, hvor jeg snart vender snuden hjemad, sniger den slags spørgsmål sig ind på mig igen. Hvem er jeg? Hvordan skal livet blive meningsfuldt for mig? Hvordan skal jeg gøre mig gældende? Man siger, at jeg kan gøre hvad jeg vil, men kan jeg virkelig det? Og hvad vil jeg egentlig?

Marthe Sofie kommer ned til bordet med kaffen, og vi spiser begge to det sidste af vores havregryn. Efter vi har spist og fået en kop kaffe, tager vi vores overtøj på. Det er stoppet med at regne, så vi beslutter os for at gå en tur.

Marthe Sofie i Frederikstad

Marthe Sofie går raskt til, og hendes blege kinder er allerede blevet lyserøde af den friske luft. Hun har lyst, næsten gennemsigtigt hår, hun har fregner og klare blå øjne. Vi har ikke gået i mere end ti minutter, før vi er inde i skoven, en rigtig norsk skov med klipper, nåletræer og mos. Vi kan nu se byen lidt på afstand, og jeg spørger Marthe Sofie, om hun er glad for at bo i Fredrikstad.

- Ja, altså det er noget andet, end da jeg boede i Oslo. Men roen gør mig i stand til at fordybe mig i min teaterskole, og det nyder jeg faktisk meget.

- Hvad lavede du, da du boede i Oslo?

- Jamen, der læste jeg økonomi

Marthe Sofie griner og kigger på mig. Jeg spørger hende:

- Og du har også været i Aarhus og studere på Kaospilotuddannelsen?

- Ooork, ja. Der rammer du virkelig en af mine svage sider.

Marthe Sofie sukker og giver sig så til at forklare:

- Jeg har startet på virkelig mange forskellige studier, og jeg er droppet ud af virkelig mange forskellige studier, bare fordi jeg ikke har vidst, hvad jeg egentlig ville. Samfundet har presset meget på, synes jeg, og sagt at uden en høj uddannelse er du ikke meget værd. Det har stresset mig lidt.

Der er stille lidt. Marthe Sofie kigger ned i jorden og smiler for sig selv. Så siger hun:

- Faktisk har jeg altid haft en drøm om at tage på en stor rejse sammen med en veninde. Vi ville købe en båd og sejle op langs Sydamerikas kyst. Vi var rigtig langt med planlægningen, men så gik det hele i vasken.

Hun sparker til en sten, der slår smut hen over skovstien, indtil den stopper et par meter foran os.

- For så skulle vi liiiiige tage et, to, tre semestre først. Så skulle hun liiige færdiggøre en bachelor her, og jeg skulle liiiiige starte på noget nyt og blablabla. Det eneste, der stoppede os, var frygten for ikke at få den skide uddannelse. Det var virkelig dumt, for jeg ved jo stadig ikke, hvad jeg vil, og så kommer man jo ikke langt.

Jeg har været sammen med Marthe Sofie et døgn tid, og i hver eneste snak vi har haft, har hun kastet sig ind i samtalen med alle sine tanker, følelser, erfaringer, overvejelser. Også i denne snak fortsætter hun derudaf:

- Åh Gud. Skuespiller, civiløkonom... Og nu går jeg med tanker om at blive læge! Vi får at se. Først skal jeg i hvert fald færdiggøre den her skuespilleruddannelse og så civiløkonomuddannelsen.

- Så du læser stadig økonomi? Du er ikke droppet ud?

- Nej, jeg læser økonomi. Økonomistudiet ser jeg som min fremtidssikring.

Vi går et stykke uden at sige noget. Vejret er blevet klarere nu. Luften føles helt ren. Så siger Marthe Sofie:

- Selvom man ikke må sige det, så synes jeg, at det kan være to-talt forvirrende, at vi unge har alle de her fantastiske muligheder.

Hun kigger på mig og ligner en, der vil aflæse min reaktion.

- Hvorfor må man ikke sige det?

- Vi skal da være taknemmelige, Elena. Ej, jeg mener faktisk helt alvorligt, at det virkelig kan være svært med den frihed. Vi er ligesom vokset op på det her selvtillidsboost. Vores forældre har, siden vi var små, fortalt os, hvor fantastiske vi er, og at vi helt selv kan bestemme, hvad vi vil blive til. Tænk alle de forventninger, det skabte. Vi tror alle sammen, at vi skal udrette noget stort, redde hele verden, men det er altså ikke nemt. Altså, mindre kan måske også gøre det. Men vi har i hvert fald højere ambitioner

end at have et helt almindeligt arbejde i et eller andet firma. Hvilket de fleste jo ender med alligevel.

- Men så bliver vi vel en generation, som er dømt til at blive skuffet?

- Ja! - Udbryder Marthe Sofie, som om jeg endelig har fattet, hvad det er,

hun hele tiden har prøvet at forklare mig.

- Er det ikke uretfærdigt? - Spørger hun.

- Jo, det er noget lort.

- Ja, det er noget lort.

Vi griner begge to, mens vi går videre ind gennem den tætte skov. Så siger jeg:

- Men du virker virkelig glad. Jeg kender også nogen, som lige-som dig har hoppet rundt og prøvet forskellige uddannelser. Flere af dem har i lange perioder været kede af det, og de synes ikke, de kan finde ud af livet. Når de er fulde, græder de og taler ned til sig selv. Men sådan er du jo ikke.

- JO!

Marthe Sofie griner af sine lungers fulde kraft, mens hun lægger hovedet tilbage og ruller med øjnene.

- Sådan har jeg haft det!

Hendes grin aftager. Så fortsætter hun:

- Gud, hvor man kan slå sig selv i hovedet altså! Og bare være så forarget over ikke at kunne finde ud af tingene. Vi har jo fandeme vundet i Lotto. Vi burde jo være så sygt glade.

- Men det er ikke sådan, at du er ved at falde fra hinanden?

- Altså, jeg holder ud. Det hjælper jo at se, at alle andre er i præcis samme situation. Hele min vennekreds har det på samme måde som mig. Så der må være noget galt med samfundet.
- Men taler du så med dine venner om, hvad der kunne være galt med samfundet?
- Ikke ret meget. Jeg synes faktisk godt, det kan være lidt skamfuldt at forsøge at tørre ansvaret af på samfundet.

En flok fugle letter fra en trækrone. Vi betragter begge to deres tur hen over himlen til de forsvinder bag toppene på de høje træer. Marthe Sofie siger:

- Inde i mit hoved har jeg en forældrestemme, der siger; 'Nu studerer du økonomi ved siden af, at du studerer skuespil! Det er vigtigt. Det er økonomien, der kommer til at give dig et job'. I virkeligheden er det eneste mine forældre forlanger, at jeg bliver lykkelig.

Vi går begge to og tænker lidt. Kun vores skridt på skovstien bryder stilheden. Så siger Marthe Sofie med skuespillerens indlevelse:

- Tænk, hvis de havde forventet, at jeg skulle blive advokat. Så kunne jeg sige; 'Nej mor, jeg skal ikke være advokat, det er mit valg og jeg vil noget andet'. Så ville jeg ligesom have haft et incitament til at holde fast i min beslutning, nemlig ikke at følge mamas. Men det kan man jo ikke, når mor ikke har nogen konkrete forventninger.

Vi går væk fra skovstien og ind i skoven for at sætte os på en klippesten. Marthe Sofie giver mig et pebermyntebolsje. Der sidder vi så lidt, inden jeg siger:

- Der er jo nogle mennesker, som virkelig trives med den her kulturelle frisættelse. Som siger; 'Yes, endelig er jeg frigjort fra religion, traditioner og sociale konventioner. Jeg er ikke engang forpligtiget på min familie, jeg er fuldstændig fri.' Men kan man måske sige, at den frihed ikke er for alle?

- Det tror jeg absolut. Friheden kan føre til total egoisme. Vi bliver jo opfordret til kun at tænke på os selv. Man tænker kun på, hvad der gør en selv lykkelig og ikke på, hvad der kan gavne andre eller andet. Og så kan friheden føre til total ensomhed. Altså, jeg kan vælge lige, hvad jeg vil, jeg er ikke forpligtiget over for nogen. Så føler man sig ubetydelig. Forstår du? Det handler kun om mig og mig og mig.

Vi rejser os fra stenen og går hjemad. Da vi er ude på skovstien igen kigger jeg på Martha Sofie og siger:

- Altså, det er jo sådan lidt friheden på prøve med dig.
- Totalt friheden på prøve!
- Du har været til livseksamen i frihed.
- Alt for længe! Jeg håber, at jeg snart består.

Samtalen med Marthe Sofie slår fast, at jeg nærmer mig hjemstavnen. Pludselig mærker jeg, hvor meget jeg i virkeligheden har været fri for at spekulere over splittelsen mellem frihed, ansvar, egoisme og forpligtigelser mens jeg har rejst i resten af Europa. Men man må gå til det med oprejst pande, ligesom Marthe Sofie.

Onsdag den 1. juni 2016, København Danmark.

To år senere krydses vores veje igen. Marthe Sofie rækker hånden formelt og professionelt frem, og siger:

- Hej, så hyggeligt at se dig igen!

Hun smiler kunstigt til mig. Hendes hår er sat op i en stram hestehale, og hun ser meget anderledes ud, end da jeg så hende sidst i Fredrikstad. Dengang havde hun en rodet hårknold på hovedet og så var hun i cowboybukser, slidte kondisko, og en god vindjakke. Nu er hun iført en sort nederdel, nylonstrømper, fine damesko og lyseblå skjorte. Hun spørger:

- Vil du have en kop kaffe? Vi har vores egen barista her på stedet.
- Jo tak.

Marthe Sofies fremtoning er så selvsikker, at jeg selv bliver helt usikker. Hun viser mig hen til baristaen, og jeg stiller mig i kø. Marthe Sofie har travlt og smutter videre. Det er specielt at se hende her. For to år siden talte vi jo netop om valg og ambitioner for fremtiden, og nu står hun her. Hun har taget et valg og står nu her i fin uniform. Jeg sidder og kigger lidt, mens Marthe Sofie byder flere velkommen i det store lokale. Så starter det.

Marthe Sofie er ny i gruppen af velklædte, veloplagte og ambitiøse ansatte. Hun tager en træklods på rullebåndet og lægger den på tværs af to andre klodser. Lige så stille, men sikkert, bygger hun et tårn af træklodser højere og højere. Ved hendes side står Heiki, han mødte Peter og jeg også dengang i Fredrikstad. Han går bedømmende og betragtede omkring Marthe Sofie og vurderer hendes arbejde:

- Godt arbejde! Du' så god! Virkelig godt! Det ser godt ud!

Marthe Sofie kigger spørgende på Heiki, hver gang hun sætter en klods på tårnet. Han roser hende til skyerne og spørger så:

- Hvem er du? Fortæl mig, hvem du virkelig er.
- Mig? Jamen ... Jeg er vel ...

Marthe Sofie kigger ned i sine hænder, der er fyldt med klodser og kan ikke finde på et svar. Heiki udbryder som en jubeloptimist:

- Du er fantastisk! Du er så god! Så godt arbejde!

Heikis anerkendelse får hende klods for klods til at blive stolt af det arbejde, hun udfører.

Marthe Sofie blev færdig som civiløkonom. Men hun blev også færdiguddannet skuespiller. I dag spiller hun rollen som businesskvinde i teaterstykket 'Stop Being Poor', som opføres her i Dansehallerne i København. Teaterstykket handler om det moderne arbejdsliv og er en kritisk kommentar til de anerkendelsesdynamikker, vinderideologier og subtile hierarkier, der gør sig gældende på den moderne arbejdsplads og mange andre steder i samfundet. Stykket udstiller en kultur, hvor man skal tage ja-hatten på, selv når man burde sige fra, en kultur, hvor man skal lade som om, man er fri, selvom man er underkastet, og hvor man må bibeholde en motiveret og veloplagt udstråling, selvom man er gennemsyret af en følelse af meningsløshed.

I den sidste scene gør Marthe Sofie oprør mod virksomhedens absurde produktion af et meningsløst tårn af træklodser ved at trampe i gulvet, så tårnet vælter. Derefter bliver Marthe Sofie hængt på scenen og lagt ned på gulvet, livløs.

På min cykel på vej hjem til Nørrebro kan jeg ikke lade være med at tænke på mit første møde med Marthe Sofie i Fredrikstad. Dengang fandt vi virkelig hinanden i vores fortvivlelse over friheden og samfundets forventninger til os som unge. Dengang gjorde det indtryk på mig, hvor meget Marthe Sofie klandrede sig selv og vendte sin fortvivlelse indad. Jeg kunne jo godt genkende det. Men jeg havde sådan lyst til at overbevise hende og mig selv om, at hun havde ret, da hun sagde, at 'der må være noget galt med samfundet'. Jeg kunne bare ikke forklare, hvad der var galt. For i sidste ende, når alt kommer til alt, så har vi jo haft mulighed for at gøre præcist, som vi vil. Også selvom vores valg måske falder udenfor, hvad samfundet og uddannelses- og finansministrene havde håbet, vi ville gøre. Faktisk kan vi jo bruge vores frihed på at kritisere og forandre det, der er. Det har Marthe Sofie i hvert fald gjort i dag. Teaterstykket var en direkte kommentar på det arbejdsliv og den tilværelse, som hun var så bange for dengang i Fredrikstad.

Businesskvinden gjorde oprør og væltede tårnet i teaterstykket 'Stop Being Poor'. Men den virkelige Marthe Sofie har, med sine personlige valg og kunstneriske virke som skuespiller, trampet i virkelighedens gulv. Jeg tager det som en invitation til at trampe oprørsk i gulvet sammen med hende, trampe som nogle frie, modige og forkælede møgunger.

Marthe Sofie i forestillingen Stop Being Poor

Velkommen til Europa

En rejse mod flytningestrømmen

**Tyrkiet,
Grækenland.**

Tilstrømningen af flygtninge til Europa har været en væsentlig politisk, økonomisk og ideologisk udfordring de seneste år. I efteråret 2015 rejser jeg sammen med Peter, først til Istanbul og dernæst til den græske ø, Lesbos for at møde mennesker i flytningestrømmen. I Istanbul møder jeg blandt andet den 20-årige Haitham fra Syrien, der drømmer om et liv i sikkerhed i Europa, og på Lesbos møder jeg Dimitris, der hjælper mennesker som Haitham, når de kommer til Europa via den græske ø. Fortællingen her er en brøkdelt af deres historie. Det er en fortælling om en af de mest bevandrede flugtruter og om et Europa, der forsøger at lukke sig om sig selv.

Elena Maria Askløf

Søndag den 20. september 2015, Esenler Busstation, Istanbul, Tyrkiet.

Det er kun få dage siden, Peter og jeg kørte fra Danmark, ned gennem Tyskland, derfra gennem Østrig, så på tværs af Balkanhalvøen for til sidst at ankomme til Istanbul her i Tyrkiet. Den rute drømmer alle de mennesker, der er strandet her på Esenler Busstation, om at tage; blot den modsatte vej. De vil derop, hvor vi netop kommer fra. Til fods.

Bag busstationen har hundredevis af flygtninge samlet sig omkring en stor moské. Politiet har på myndighedernes befaling afbrudt deres rejse. Betjentene har taget deres billetter til bussen, der skulle have kørt dem til Edirne, hvorfra de ville have forsøgt at krydse den græsk-tyrkiske grænse til fods. Men nu er de strandet.

Her er virkelig mange mennesker; børn, kvinder, mænd, unge og gamle. De kunne udgøre en hel landsby. Nogle sidder ned og venter bekymret, andre går rastløst rundt. Her er en konstant støj af motorer fra busserne, der holder i tomgang og en tung lugt af benzin. En mor sidder med sine to børn i skygge for solen. Jeg får øjenkontakt med hende, smiler og peger på mit kamera. Hun nikker. Pigen på cirka fem år kigger på mig, men hun er mest optaget af kameraet. Hun vinker, mens hun lægger hovedet på skrå og smiler sødt, men kunstigt, som ethvert barn ville smile til et kamera.

* * *

Vi møder Haitham, da han kommer over til os for at spørge, hvor vi kommer fra. Han er 20 år gammel og kommer fra Homs i Syrien. Han er flygtet fra krigen med sine gamle forældre, men nu skal han fortsætte på egen hånd. Han ser stærk ud og har kort brunt hår og brune øjne.

Haitham fortæller, at han har været på busstationen i fire dage nu.

- Min plan er at vente et par dage endnu og se, om vi får lov at tage bussen til Edirne. Jeg har ikke ret mange penge tilbage, så hvis jeg bliver her for længe, har jeg ikke råd til at betale menneskesmuglerne. Det koster 1.200 dollars at komme med en gummi-båd.

Haitham ved godt, at mange både forulykker på deres vej mod Lesbos. Han ved, at mange drukner i deres forsøg på at krydse Det Ægæiske Hav. Men den vej kan meget vel vise sig, at være hans eneste mulighed for at komme til Europa.

Haitham tager sin telefon frem og åbner Google Maps. Han peger på skærmen og zoomer helt ind på området mellem Tyrkiet og Lesbos.

- Smuglerne siger, at det tager én eller halvanden time at sejle over, men det passer ikke, det tager i hvert fald fire-fem timer, fordi motoren er så langsom. Eller også tager det resten af dit liv, fordi du drukner. Det ved man aldrig.

Haitham kigger op fra telefonen, smiler skævt og griner lidt. I virkeligheden er det alvor, det ved vi begge to.

Vi bliver venner med Haitham på Facebook og aftaler, at han skal skrive til os, når han er fremme i Europa. Vi siger derfor ikke farvel, men på gensyn, da vi tager afsked.

Haitham viser os ruten over havet fra Tyrkiet til Lesbos

Mens jeg går rundt og filmer på pladsen, har en stor gruppe mænd samlet sig omkring Peter. På dårligt engelsk prøver de at fortælle om situationen. De forstår ikke, hvorfor politiet har taget deres billetter. Hvad skal de her? De fortæller om kulden om natten og om manglen på mad og vand. De fortæller, at der hver dag kommer smuglere til stationen for at tilbyde dem at komme til Lesbos i gummibåd. Men de vil helst ikke med disse dødsbåde, som de kalder dem. De vil rejse videre, med deres børn, deres brødre og mødre på en sikker måde.

Tirsdag den 6. oktober 2015. Færgen mellem Athen og Lesbos, værelse 256.

Jeg sidder på min seng i kahytten og prøver at forberede mig mentalt på de kommende dage. Peter og jeg er på vej til den græske ø, Lesbos. Øen er en af de få indgange til Europa, hvis man kommer fra Mellemøsten; fra Irak, Iran, Syrien eller Afghanistan. Europa er splittet. Nogle europæere har åbne arme, mens andre vender blikket bort. Mange taler for at smække porten til Fort Europa i og opruste kontrollen ved de ydre grænser. Andre mener, at vi europæere har et stort medansvar for, at folk flygter fra Mellemøsten på grund af europæiske nationers historiske indblanding i regionen, de nylige krige i Afghanistan, Irak og Libyen og den fraværende indgriben i den syriske borgerkrig. Hvorom alting er, er flygtningestrømmen en realitet, og den ser på ingen måde ud til at stoppe foreløbigt og det gør krigen og konflikterne i Mellemøsten heller ikke.

Onsdag den 7. oktober 2015. Havnen i Mytilini, Lesbos, Grækenland.

På en café i Mytilini møder vi Dimitris, en ung græsk aktivist, der er frivillig her på øen. Han er gået med til, at vi kan følge ham de kommende dage på Lesbos.

Første stop er Pikpa, en anarkistisk organiseret flygtningelejr, hvor vi fylder bilen med tøj og sko og kører videre mod Skala Sikamnia, som er det sted, flest flygtninge kommer i land. Med en hånd på rattet og en cigaret ud af vinduet kører Dimitris derudaf, mens han forklarer:

- Der plejer at gå grupper af flygtninge her, men her er ikke eneste.

Bekymret sætter han farten op, til vi kommer til et sted med udsigt over havet.

- Og der er ingen fucking både at se ude på havet! Hvad er det, der sker!

Da vi ankommer til Skala Sikamnia, tjekker vi nyhederne via den lokale cafés wi-fi. Vi finder ud af, at den tyrkiske Præsident Erdogan i dag er i Bruxelles for at forhandle en flygtningeaftale med EU. EU vil have at de cirka tre millioner flygtninge, der er i Tyrkiet, bliver dér og ikke kommer til Europa. Erdogan vil have penge og mere lempelige visum-regler for tyrkere. Der forhandles. Vi bliver enige om, at det nok er derfor, der ikke kommer nogle både. Erdogan vil vise sin evne til at stoppe for flygtningestrømmen, hvis han vil. Hvor er det vildt, at man kan lave store politiske aftaler med mennesker som forhandlingskapital, tænker jeg, mens Dimitris bander og svovler:

- Vi bestikker tyrkerne til at forhindre flygtningene i at komme til Europa. Vi ved, at det er en tvivlsom behandling, de får i Tyrkiet; de har ikke arbejde, de går ikke i skole, de dør af simple

*Øverst: Dimitris kører stærkt mod Skala Sikamnia
Nederst: Elena og redningsveste*

sygdomme. Men Europa vil hellere have, at de dør derovre, end at hjælpe dem her. Tyrkiets befolkning er på 80 millioner, i Tyrkiet er der to-tre millioner flygtninge. EU's befolkning er på over 500 millioner, og der er ikke engang kommet en million flygtninge til Europa i år. Alligevel tror mange på fortællingen om, at Europa er ved at falde fra hinanden, at vores velfærdsstater ikke kan holde til flygtningepresset. Men kunne det ikke også handle om, at vi europæere ikke vil dele den succes, som vi har underlagt hele verden for at skabe?

Vi går hen til den beskedne modtagelseslejr, som i denne uge bestyres af en flok norske kvinder. Ude i vandkanten ligger der hundredevis af orange redningsveste, som synligt bevis på, at der normalvis kommer masser af mennesker i land, lige her.

Dimitris, Peter og jeg tager tøjet fra bilen og fordeler i de mange papkasser, som står klar til at forsyne de nyankomne med tørt og varmt tøj efter den lange og kolde tur fra Tyrkiet. Det er blevet mørkt og koldere, og lejren er nu kun lyst op af en enkelt gadelampe og det bål, de norske damer laver suppe over.

En stor gruppe flygtninge kommer pludselig gående mod lejren. Der er både børn, kvinder og mænd. De ser trætte ud, og mange af dem er gennemblødte op til navlen. Andre frivillige må have taget imod dem et andet sted på kyststrækningen og sendt dem videre hertil. Et par af de norske kvinder øser varm suppe op til de sultne, andre hjælper med at finde tørt tøj.

En mand prikker mig på skulderen.

- Shoes for wife? You help?

Han kigger på mig og peger på sin kone. Hun løber fra den ene kasse til den anden og holder tøjet frem i strakte arme for at vurdere størrelsen. Jeg finder et par sorte Puma-sko og giver dem til manden. Folk farer omkring hinanden, det støver helt vildt.

Dimitris

Flygtningebåd kommer i land

En pige trækker i kanten af min t-shirt. Hun har tyndt mørkebrunt hår og smalle trætte øjne. Pigen peger over på en lille dreng, krydser armene og aer sine overarme med hænderne. Jeg hjælper hende med at finde en jakke til ham. Jeg sætter mig på hug over for den lille dreng, tager ham i hånden og smiler til ham. Hans lille hånd er helt kold. I et forsøg på at få ham til at smile, prikker jeg ham forsigtigt på maven.

- Dut, dut, siger jeg.

Han kigger uforstående på mig, og jeg bliver flov over mit eget behov for at se ham smile.

Jeg giver ham jakken på. Den er lidt for stor til ham, men pigen smiler og nikker til mig. Hendes store brede smil afslører, at hun mangler de to forreste mælketænder.

Kasserne bliver hurtigt tømt. Der er kun nogle få kondisko tilbage i kassen med damesko. Til gengæld er der måske tyve par damestøvler tilbage, sådan nogle med høje hæle og læderskifter. Ubrugelige for et menneske på flugt. Det, der er brug for, er kondisko, vandrestøvler, noget man kan vandre i. For det er jo det, de gør; de vandrer. Først til en af registreringslejrene for at blive registreret og få papirer og så videre til Athen. Derfra langs Balkanruten. En rute, der hele tiden ændrer sig, fordi flere lande gør, hvad de kan for at holde flygtningestrømmen ude. Enten som i Ungarn ved at lukke grænsen med pigtråd, tåregas og vandkanoner. Eller som i Tjekkiet, hvor de har beslaglagt personlige ejendele og penge for at fremstå som et land, man ikke har lyst til at ende i som flygtning. Der sker hele tiden noget på den såkaldte Balkanrute, og flygtningene skal holde sig opdaterede for ikke at ende i en blindgyde, komme i problemer eller rejse store omveje.

De fleste vil gerne til Tyskland, som har lovet asyl til alle flygtninge fra Syrien. Andre vil allerhelst til Sverige. Der er 4.000 kilometer til Sverige fra Lesbos. Sådan en rejse kan ikke foretages

i høje hæle og langskaftede støvler. Så støvlerne bliver liggende i de brune papkasser, mens mænd, kvinder og børn drager videre.

* * *

Lejren er tom, jeg spejder igen ud over havet. Det eneste, der skiller hav fra himmel er månens genspejling i vandet og lyset fra de få huse på den tyrkiske kyst. Det er begyndt at blæse, og bølgerne slår taktfast ind mod kysten.

Et svagt blink i horisonten. Jeg holder hånden ud for panden for at skygge for det gule lys fra gadelygten. Jo, der er lys, som bevæger sig derude. Flere af de frivillige tager redningsveste op fra jorden og begynder at vifte med dem i håb om, at båden vil styre i vores retning. Der er meget forskelligt terræn langs Lesbos' kyst, og hvis båden styrer i den forkerte retning, er der risiko for, de kommer til skade på klipperne.

Lysene fra båden bliver stærkere og stærkere. Forrest i gummi-båden, helt ude på kanten, sidder en ældre mand. Han smiler og vinker ivrigt med den ene hånd. Dimitris og nogle af de andre frivillige går ud i vandet for at hjælpe båden ind så roligt som muligt i de hårde bølger. Først hjælpes kvinder og børn op af båden. Dimitris rækker en lille pige op til mig. Hun er helt våd og iskold, hun ryster og græder voldsomt. Mens jeg holder hende i mine arme, får jeg den orange redningsvest af hende. Hun vejer ingenting. Jeg nynner en rolig melodi, bare toner, mens jeg holder hende ind til mig og aer hende over håret. Jeg ved ikke, hvad jeg ellers skulle gøre. Mit hjerte hamrer. Jeg kigger efter hendes mor eller far og får øjenkontakt med en kvinde. Idet hun får øje på den lille pige i mine arme, besvimer hun. Kvinden må være pigens mor. Den lille pige græder og vrider sig, jeg stiller hende ned på jorden. I samme øjeblik kommer en dreng hen og tager hende i hånden, og de går sammen hen til moren.

Kvinden ligger på jorden, men en ung kvindelig frivillig, har sat sig bag hende. Hun aer moren over panden og prøver at komme i kontakt med hende. Da Dimitris kommer op af vandet og ser min forskrækkelse lægger han en hånd på min skulder. Han forklarer, at det er ret normalt; mange besvimer, når de kommer i land, kombinationen af udmattelsen og lettelsen over at være i sikkerhed, får kroppen til at kollapse.

Lige så langsomt, med små bevægelser ved øjnene først, kommer kvinden til sig selv. Hun omfavner sin søn og datter og taler til dem, mens hun kysser dem på panden. Tårerne triller ned af hendes kinder.

* * *

Da alle fra båden er kommet sikkert i land, har fået mad og tørt tøj, tager vi videre. Dimitris viser os Moria. Moria er én ud af flere registreringslejre på Lesbos.

Flere hundrede mennesker sidder på den kolde jord og venter på at blive registeret, da vi kommer frem. Nogle har siddet der i flere dage, for registreringssystemet er langsomt. Der er simpelthen ikke nok mennesker til at organisere, tage fingeraftryk og styre processen. Men alle må og skal registreres. Om du kommer med gummibåd fra Tyrkiet til Grækenland eller med en gammel fiskerbåd fra Libyen til Italien, om du er kravlet over hegnet fra Marokko til Melilla, eller om du er en af de få, der er cyklet fra Rusland til Norge, så skal du registreres.

Hjemme på hotellet senere på natten er jeg svimmel af træthed, men jeg kan ikke falde i søvn. Jeg ser dagens scener for mig igen og igen, mærker den lille pige i mine arme, ser lysglimtene på det mørke hav, de lettede ansigter i gummibåden, tøjklaserne, redningsvestene og de trætte og skræmte øjne i Moria.

Elena i Moria-lejren

Jeg tænker på Haitham. De eneste, der ville sørge for at transportere og vejlede ham, var en mafia af menneskesmuglere og storkriminelle. Haitham har ikke skrevet til os på Facebook endnu*. Det bekymrer mig. Hvor mon de hundredevis af mennesker, jeg så på Esenler Busstation, er i dag?

Det er mange dage siden, jeg har sovet ordentligt. Jeg kan mærke det på min krop; jeg sitrer og fryser. Det er jeg nok ikke den eneste, der gør på denne ø i nat.

Dimitris' ord kører rundt og rundt i mit hoved.

- Velkommen til Europa!

Sådan råbte han ironisk ud i natten, da vi kørte fra Moria-lejren og ind til Mytilini. Han fortsatte:

- Det her er deres første møde med Europa. Hvad gør det Europa til? Man forbinder Europa med menneskerettigheder, frihed, sikkerhed, velfungerende retsstater. Men nu har I jo selv set, hvilken velkomst man får til vores fantastiske kontinent. Velkommen til Europa, siger jeg bare!

* Flere måneder efter opdager vi at Haitham for nyligt har lagt billeder op af sig selv, fra Istanbul. Han må have besluttet ikke at tage en båd til Lesbos. Når vi skriver til ham, svarer han os ikke.

En Fremtid i Sigte

To afrikanske migranter i Europa

**Grækenland,
Italien.**

Denne historie handler om to unge mænd, der tager på en livsfarlig rejse for at udforske mulighederne og verden uden for Afrika. Jeg møder dem begge i efteråret 2015. I Athen møder jeg Papa fra Senegal, og i Palermo møder jeg Demba fra Gambia. De lærer mig om eventyrlyst, drømme, barske dannelsesrejser og store mål i livet.

Peter Laugesen

Søndag den 11. oktober 2015, Athen, Grækenland.

- Nej, nej, det er okay, siger Papa, da jeg spørger, om jeg kan hjælpe ham med madlavningen.

Papa laver mad i et lille køkken til denne søndag aftenes folkekøkken. Risene koger og Papa kigger sig omkring, der er ikke ret meget bordplads, så han rydder et hjørne, stiller skærebrettet og giver sig til at skære, skrælle og snitte på livet løs.

- Jeg laver en ret, der hedder mafé. Min mor har lavet den mange gange til mig og mine søskende i Senegal. Det er en afrikansk klassiker, en peanutbutter-gryderet med kylling, grøntsager og ris.

Papa er vokset op i Senegal. For fem år siden begyndte hans rejse mod Europa. Nu er han her, 25 år gammel, i Nosotros, et kulturhus for folk fra den aktivistiske venstrefløj. Stedet ligger i bydelen, Exarchia, hvor sortklædte anarkister blander sig med alkoholikere, kunstnere og studerende. Nosotros er et aktivistisk motorrum, hvor tanker udtænkes, bannere males og protester arrangeres. Det er altså dét miljø, som Papa, er blevet en del af, og hvor han igen i aften deltager i madlavningen til fællesspisningen.

Kylling, løg, hvidløg og søde kartofler er stegt af, risene står og hviler, og Papa putter peanutbutter, flåede tomater og krydderier i den store gryde og rører lidt rundt. Nu skal maden bare simre.

Vi sætter os op på tagterrassen, og jeg spørger Papa, om han egentlig befinder sig lovligt i Grækenland. Han kigger lidt overrasket på mig og ligner en, der skal overveje, om det er noget, han vil svare på. Så siger han:

- De græske myndigheder afviste min asylansøgning, men jeg har appelleret. I hele 2014 var jeg tilbageholdt i en flygtningelejr. Jeg var helt isoleret fra omverden, så jeg ved overhovedet ikke, hvad der skete ude i verden i 2014.

Papa laver mad hos Nosotros

- Hvordan var det i lejren?

- Det eneste, det gælder om i lejren, er ikke at blive stresset. De vil presse dig til at skrive under på at tage tilbage til dit hjemland. Mange migranter gør det. Mange vil hellere rejse hjem til ydmygelsen, end at blive. Så forfærdeligt er der i lejren. Selvom nogle har brugt flere år på at kæmpe sig til Europa fra Afghanistan, Syrien, Eritrea, så skriver de under på at tage hjem. Der var en fyr fra Bangladesh, der havde været i lejren i 23 måneder; han klatrede op i et tårn og råbte, at han ville skære sine håndled over. Man bliver sindssyg, hvis ikke man bevarer roen. Jeg var heldig, at blive overført fra én lejr til en anden, og så blev jeg sat fri fra den anden lejr, for at hente mit pas på et kontor. Jeg har appelleret deres afvisning, og om to uger kommer der svar på min sag.

Jeg spørger Papa, om han selv synes, at han burde få lov til at blive i Grækenland.

- De burde give mig papirer, så jeg kan bidrage til samfundet. Jeg kan ikke bidrage uden papirer. Jeg kan ikke arbejde uden papirer. Jeg kan ikke lave forretninger, jeg kan ikke betale skat.

Det er ikke sikkert, tænker jeg, at Papa vil rejse hjem, hvis hans ansøgning bliver afvist. Mange migranter fra Afrika lever et liv i Europa uden papirer, uden rettigheder.

Der er stille lidt. men sådan må det være, tænker jeg. Man har sjældent perfekte svar på komplekse problemer. Nede fra torvet strømmer lyden af stemmer og musik. Jeg kan ikke se trafikken herfra, men jeg kan høre bilerne, der kører forbi og scootere, der gasser op som altid. Så siger Papa:

- Grækenland er ikke mit land, Europa er ikke mit kontinent. Afrika er mit kontinent. Senegal er mit land, og jeg elsker Senegal. Jeg vil ikke blive i Europa hele mit liv. Nej, nej, nej.

- Hvorfor rejste du så fra Senegal?
- Fordi jeg vil rejse og opleve det hårde liv i fem år. Mine venner derhjemme lever et normalt liv i Senegal, det bliver man ikke stærk af. Men jeg vil være stærk og uafhængig. Hvis man ikke forlader sit land, så kender man ikke verden. Jeg rejste ikke fra Senegal, fordi det er et dårligt land. Jeg har ikke hørt et eneste pistolskud i mit liv. Jeg kommer ikke fra krig. Mig og syrerne er ikke de samme. I Syrien er der krig, de har ingenting. Jeg synes Senegal er det bedste land i verden.
- Jeg synes også, at Danmark, hvor jeg kommer fra, er et dejligt land, og jeg har heller ikke hørt pistolskud i mit liv, men jeg rejser også igen og igen væk fra mit hjemland.
- Ja, siger Papa og fortsætter:
- Lige nu er jeg fri. Jeg er stærk, og jeg har ingen familie. Jeg vil have den her oplevelse; jeg vil rejse i fem år. Men min mor vil gerne have mig hjem til Senegal. Hun har testet mig tre gange på min rejse. Første gang, var da jeg var nået til Tyrkiet. Hun tilbød at give mig penge, så jeg kunne bo på hotel i 14 dage, hvis jeg lovede at rejse hjem derefter. Jeg sagde 'nej, nej, nej, mor. Det går ikke. Jeg går min egen vej'. Anden gang, var da jeg skulle krydse grænsen mellem Tyrkiet og Grækenland. Min mor sagde, jeg ikke måtte krydse floden, Evros. Hun sagde, det var livsfarligt, men da jeg så kvinder og børn gøre det, overvandt jeg min frygt, og jeg krydsede floden. Den tredje gang, var hun på rejse i Italien, mens jeg var her i Grækenland. Hun tilbød at komme til Grækenland, så vi kunne flyve hjem sammen. På det tidspunkt havde jeg siddet i flygtningelejren i syv måneder. Men jeg klarede testen og sagde 'nej, mor, jeg går min egen vej'.

Papa har været tilbageholdt i en flygtningelejr i et år, og hvis hans asylansøgning ikke bliver godkendt, skal han leve i frygt for

Papa - anonymt

politiet. Han kan umuligt få et arbejde. Jeg spørger, om eventyret er al den modgang værd. Han svarer:

- Min morfar er mit store idol, og han var en stor mand i Senegal, da han var i live. Folk kom hver dag og spurgte ham til råd. Han gav mig mange gode råd, og da han døde, blev jeg meget ked af det. Jeg blev en gadedreng. Jeg passede ikke min skole, jeg var ude hele natten. Jeg vil være en viis mand, ligesom min morfar, og det er derfor, jeg rejser.

- Men er det ikke hårdt?

- Jo! Livet i Europa er hårdt. Jeg tjener to euro hist og her. Nogle dage spiser jeg ikke andet end et stykke brød. Men ingen afrikaniske migranter vil indrømme, hvor hårdt de har det her i Europa. De er for stolte. I nogle tilfælde har hele familien har sparet op, så de kan sende en søn afsted til Europa.

Papa tager sin telefon op af lommen, holder den frem for sig og siger:

- Men jeg skal fortælle dig noget. På gaden her i Athen ser jeg afrikanere, der sætter sig ved et bord på en dyr café, uden at købe noget, selvfølgelig. De skynder sig at tage billeder af hinanden, og så lægger de det på Facebook. Facebook, Facebook, Facebook -siger Papa med stor foragt i stemmen og fortsætter:

- Hvad med de folk, der stadig er i Afrika og ser det billede på Facebook? De kan ikke koncentrere sig om andet end at komme til Europa. De får ikke noget ud af deres liv i deres land. Så når jeg taler med nogen fra Senegal, så siger jeg til dem; 'hvis din skæbne er, at du skal til Europa, så tag til Europa, men livet i Europa er hårdt, det skal du vide'. Alle dem, der poster smarte billeder på Facebook, de lyver. Det hader jeg. Lad afrikanerne slappe af. Man skal ikke puste til drømmen om Europa; oftest er det en umulig drøm. Mange folk fra Senegal, Gambia, Mali, folk fra hele Afrika dør i Middelhavet på grund af den drøm.

Der bliver stille, og sådan sidder vi lidt inden Papa spørger:

- Skal vi ikke gå ned og smage på den mafé?

Papa giver mig et klap på skulderen og slukker lamperne på tagterrassen.

Mandag den 26. oktober 2015. Palermo, Sicilien, Italien.

En måned senere sidder jeg foroverbøjet ved sofabordet i en lejlighed i Palermos multietniske område, Ballarò. På computeren zoomer jeg ind på et kort over Vestafrika. Mali, Vestsahara, Senegal, Guinea, Gambia. Jeg prøver at danne mig et overblik over de mange lande med navne, som jeg ærlig talt ikke har helt styr på. Guinea-Bissau, Mauretanien? I går ringede jeg til Demba. Han kommer fra Gambia. Vi aftalte at mødes i dag, lige om lidt faktisk. Jeg fik kontakt til Demba gennem nogle folk i en kristen nødhjælpsforening her i Palermo. Demba bor på et center for nyankomne migranter tæt på den lejlighed, som Elena og jeg bor i. Der er særligt mange migranter og flygtninge i Palermo og på Sicilien på grund af øens geografiske placering midt i Middelhavet. Mange af de propfyldte både, der stævner ud fra Nordafrika, kommer i land på Sicilien.

Jeg går ud på gaden, drejer rundt om hjørnet. Scootere og små biler drøner rundt på de smalle gader. Jeg går under buer, rundt om hjørner og finder frem til stedet, hvor Demba bor. Foran en stor grøn port, der lukker af for det gule bygningskompleks, stiller jeg mig til at vente. Og vente.

Den ene afrikaner efter den anden kommer ud af porten. Hver gang tror jeg, det er Demba. Efter en halv time ringer jeg til ham for at høre, om vi stadig har en aftale. Han bekræfter og siger, at han bare lige skal have styr på nogle togbilletter, som han skal bruge i morgen for at kunne komme på arbejde. Jeg venter

yderligere ti minutter, og da Demba endelig kommer ud, trykker vi hinanden i hånden og jeg foreslår, at vi går ud og drikker en kop kaffe. Mens vi går ned mod en café ved Via Roma, forklarer Demba, at han har ansøgt om at få international beskyttelse i Italien, men at han kun har fået humanitær beskyttelse. Han fanger forvirringen i mit blik og forklarer pædagogisk, at den opholdstilladelse, som han har fået, giver ham lov til at være i Italien i to år, hvorefter han skal søge om opholdstilladelse igen.

Vi går ad de smalle gader, mens vi snakker. Jeg spørger til togbilletterne og arbejdet.

- Jeg har fået tildelt et arbejde af myndighederne, hvor jeg skal være to måneder endnu. Jeg har også kun to måneder tilbage på centret. Men den 1. december siger de; 'Demba, pak dine ting, nu må du klare dig selv'. Så jeg skal finde et arbejde og et sted at bo.

Jeg spørger, om det er muligt at finde et arbejde.

- Det er svært. Selv for italienerne er det svært. De siger hele tiden, at der ikke er arbejde nok. Og at der ikke er penge nok. Så det bliver endnu sværere for mig som migrant.

Vi når frem til caféen og sætter os ved et bord på gaden og bestiller kaffe. Luftfugtigheden tyder på, at der kunne være et ordentligt regnskyl på vej. Da kaffen er blevet stillet på bordet, spørger jeg forsigtigt Demba, hvad han forventede af livet i Europa, da han forlod Gambia. Demba læner sig tilbage i stolen.

- Jeg forventede, at det ville blive godt at komme her. At jeg kunne finde et arbejde. Men nu tænker jeg hele tiden på, hvordan jeg mon skal klare mig. Jeg rejste, fordi der ikke er nogen muligheder i Gambia. Præsidenten, Yahya Jammeh, som har været ved magten i 20 år, er en diktator. Der er ingen frihed, intet arbejde, ingenting at lave for os unge.

Jeg beder Demba om at tage mig med tilbage til dengang, hans rejse startede.

- I 2007 var jeg 22 år gammel. Det var første gang, jeg rejste. Jeg rejste til Mauretanien, hvor jeg arbejdede to år som blikkenslager. Efter de to år i Mauretanien tog jeg tilbage til Gambia, men inden der var gået et år, rejste jeg afsted igen. Det var i 2010. Jeg rejste til Dakar, som er hovedstaden i Senegal, for at ansøge om marokkansk visum.

Langsomt og uden så mange detaljer fortæller Demba om de forskellige stop på rejsen.

- Fra Dakar rejste jeg gennem Mauretanien og ind i Marokko. Tæt ved Gibraltarstrædet betalte jeg en menneskesmugler for en plads på en båd til Spanien. Men han snød mig, og jeg mistede alle mine penge. Derefter rejste jeg til Nador, som er naboby til den spanske by, Melilla, for at prøve at komme over hegnet. Har du hørt om hegnet?

Jeg nikker. Jeg har set videoer af de unge afrikanske mænd, der prøver at komme over hegnet fra Nador til Melilla, den spanske enklave i det allernordligste Afrika. Videoerne viser dramatiske scener, hvor grænsepolitiet jagter og tæsker migranterne med knipler.

- Jeg var med til at angribe hegnet flere gange, siger Demba.
- Vi ventede til det blev nat, og så angreb vi. De heldigste klarede sig over. Jeg gjorde ikke. Politiet fik fat i mig flere gange.

Demba tager en slurk af sin kaffe, og jeg kigger diskret på nogle af de ar, han har i ansigtet. Jeg spekulerer over, om de mon stammer fra grænsepolitiets knipler i Melilla. Demba fortæller videre:

- Jeg var træt og slidt af at være i Marokko. Jeg havde brugt tre år på at prøve at komme til Europa. Men en dag i 2013 talte

jeg med en af mine venner fra Gambia, som havde klaret den til Italien. Han sagde, at man kunne betale en smugler i Libyen for at blive sejlet over Middelhavet. Det var gode nyheder for mig. Jeg besluttede mig for at rejse til Algeriet for at arbejde og spare penge sammen til overfarten. Sammen med nogle venner, som jeg havde fået, rejste jeg ind i Algeriet, hvor vi fik arbejde hos en olivenbonde. I ni måneder arbejdede vi hele dagen, hver dag hele ugen, og om aftenen gik vi ud til vores teltlejr en kilometer udenfor landsbyen. Vi lavede mad over bål om aftenen. Det var rigtig hårdt arbejde, men jeg havde det også godt med mine venner, og jeg fik sparet penge op. Det var det vigtigste. I foråret 2014 rejste jeg til Libyen. Jeg nåede kun at være der to uger, før det lykkedes at komme på en båd til Italien.

Jeg spørger, hvordan man finder en båd.

- Der er folk i Libyen, som laver den slags forretning. De leder selv efter kunder, så det er ikke svært. Man betaler dem bare, og så venter man, til der er nok folk til at fylde en hel båd. Jeg kom med en gammel fiskerbåd lavet af træ. Den var i meget dårlig stand. Vi var omkring 250 mennesker, mest unge mænd fra Vestafrika, ligesom mig selv. Men der var også nogle kvinder og børn. Jeg tror, de var fra Syrien.

Jeg spørger, om Demba var bange. Han sidder stille lidt, kigger ned i cafébordet, og da han kigger på mig igen, siger han:

- Jeg var bange. Når du sejler ud på havet på den måde ... Enten overlever du, ellers dør du. Jeg har venner fra Gambia, som har mistet deres liv på Middelhavet. Jeg takker Gud for, at jeg kom frem til Italien uden problemer.

Dembas rejse lyder hård og langtrukken. Men nu er han her, så jeg spørger, om han føler sig velkommen i Italien.

- Nogen gange møder jeg folk på gaden, der taler grimt til mig. For nylig blev en af mine venner overfuset af en mand på en café. Manden spurgte, 'hvorfor er du kommet til Italien? Hvorfor blev

du ikke i dit eget land?’ Og manden begyndte at slå min ven. Det har jeg også prøvet. Senest i en bus.

- Du virker så rolig, Demba. Er du altid så rolig? Accepterer du din situation? Spørger jeg.

- Ja, ja. Det er ikke noget problem. Sådan er livet. Det er også godt, at opleve mange ting. Så har jeg også noget at fortælle til min familie. Så kan jeg vise dem på et kort, hvor jeg har krydset grænserne, og hvad jeg ellers har gjort. Så kan jeg sidde der med min kaffe og mine børn og fortælle dem en masse historier.

Demba smiler og hans øjne lyser op af glæde. Forventningens og forhåbningens glæde.

Der lyder et tordenskrald over Palermo, og regnen giver byen et brusebad. Jeg smider fem euro ind på bardisken. Demba og jeg løber i samme retning mod hvert vores midlertidige palermitanske hjem. Før vi skilles, stopper vi op under et halvtag, tæt ved centeret, hvor Demba bor. I læ af regnen tager vi vores afsked, og jeg takker Demba for, at han har villet dele sin historie med mig. Demba smiler bare og giver mig hånden. Jeg ønsker ham held og lykke.

- Vi ses Peter, råber han, da jeg allerede er vendt rundt og løber videre gennem regnen.

KAPITEL 7

Det Nationalistiske Ungdomsoprør

De Identitære i Frankrig og Europa

Frankrig.

Nationalismen har kronede dage i Europa. UKIP i Storbritannien, Front National i Frankrig, Frihedspartiet i Holland, De sande finner i Finland, Fidesz i Ungarn og Lov- og Retfærdighedspartiet i Polen er blot nogle af de partier, der ønsker en mere nationalistisk og konservativ fremtid for deres lande. Over hele Europa har vi de seneste år set en fremgang for disse værdier. I efteråret 2015 mødte Peter og jeg ungdomsbevægelsen *Génération Identitaire* i det sydlige Frankrig. En ungdomsbevægelse, der vil repræsentere en generation, der kæmper med arbejdsløshed, massemigration, fattig kultur og manglende forståelse fra magtelite. Denne historie handler om identitet, nationalisme, aktivisme, multikultur og sammenstødet mellem 68'erne og de unge i dag.

Elena Maria Askløf

Mandag den 2. november 2015. Nice, Frankrig.

Vi er ankommet til havnebyen Nice på den sydfranske riviera. Den lumre efterårsdag har udviklet sig til et kraftigt regnvejr. Jean-David, afdelingsleder af Génération Identitaire i Nice, tager imod os i døråbningen. Han er iført sort t-shirt med bevægelsens runde logo på. Logoet er det græske Lambda, symbolet fra spartanernes skjolde, og henover står der Defend Europe. Jean-David har sort hår og skæg, han har en selvsikker og rolig fremtoning og smiler venligt til os, da han inviterer os med indenfor.

Entréen er fyldt med bevægelsens merchandise; t-shirts, sweatshirts, badges, magasiner og plakater. Mens Jean-David viser os ind i et større rum, siger han:

- Det her er Génération Identitaires klub i Nice, Bastionen. Her er vores pub, hvor vi hænger ud og holder møder.

Jean-David slår ud med armene for at vise rummet frem. Pubben er indrettet med en bar, båse, hvor der kan sidde seks mand i hver, bordfodbold og dartskive. Overalt på væggene hænger der billeder af bevægelsens demonstrationer og aktioner. På et af billederne står en gruppe aktivister på en balkon, og på deres banner står der 'L'émigration tue l'Afrique, l'immigration tue l'Europe', altså 'Emigration dræber Afrika, immigration dræber Europa'.

Jean-David fortsætter sin guide-tour gennem klubben og leder os ind i det bagerste og største lokale. Rummet er lyst op af lysstoffer, og der er ingen vinduer. For enden hænger der en stor boksebold, og på væggen står der med sirlige bogstaver, 'La vita es un combat'. Jean-David forklarer, at det betyder livet er en kamp på det gamle, regionale sprog, occitansk.

- Her holder vi store møder og konferencer, og så bruges rummet også til boksetræning, som I måske allerede har gættet.

Jean-David griner lidt og peger ned mod boksebolden.

Da jeg første gang hørte om Génération Identitaire, blev jeg fascineret af bevægelsens klare idé om at være en del af en ny generation. Ungdommen er skabt af samfundet, men vi har ikke skabt det. Vi kan se på det med friske øjne, og vi kan kritisere og pege på de fejl tidligere generationer har skabt. Det er det Génération Identitaire gør. De samler unge mennesker om en fælles kritik, en fælles vision. De mobiliserer til handling.

I deres kampagnefilm, som de udgav for første gang i 2013 med titlen 'En Krigserklæring fra Génération Identitaire', er generationsperspektivet tydeligt. I videoen siger medlemmer fra bevægelsen blandt andet:

"Vi er generationen, der lever i en tid med etnisk fragmentering, en total fejlslået sameksistens og tvungen sammenblanding af racerne. Vi tilhører den generation, der bliver slået ihjel for at kigge på den forkerte person, nægte nogen en cigaret eller have en attitude, der irriterer nogen. Vi er en generation, der er dømt til at betale til et socialt system, der er så generøst overfor fremmede, at det bliver ubæredygtigt for dets eget folk ... Vi opdagede, at vi har rødder, forfædre og derfor en fremtid. Vores arv er vores land, vores blod, vores identitet. Vi er arvinger til vores egen fremtid. Vi slukker fjernsynet for at gå på gaden. Vi maler vores slogans på byens vægge. Råber i vores megafoner for at samle ungdommen til handling..."

Filmen er to et halvt minut lang og viser en masse unge mennesker, der med seriøse miner fortæller om ungdomsgenerationens udfordringer og bevægelsens visioner.

Efter Jean-David har vist os rundt i klubben, byder han på en sodavand, og vi sætter os i en af båsene ude i pubben. Vi er de eneste i klubben. Der er ikke ret meget aktivitet her midt på dagen, forklarer Jean-David, så vi har ro og god tid til at tale om Génération Identitaire og Jean-Davids holdninger til, hvad det er for en tid, vi lever i og hvad der burde være anderledes. Jeg starter

med at spørge Jean-David, hvad Génération Identitaire mener er de største problemer i Frankrig og Europa i dag.

- Massemigration er det største problem. Der kommer tusindvis af migranter til Frankrig hvert år, og lige nu kommer der en stor bølge fra Syrien, Iran og Afghanistan – det skal vi have stoppet. Det næststørste problem er islamisering. I Frankrig har vi i dag flere end 2.000 moskéer, og præsidenten for Det Muslimske Råd i Frankrig, Boubakeur, siger endda, at vi skal have dobbelt så mange. Den sidste store udfordring er globalisering. Globaliseringen fører til en svag identitet, og hvis vi har en svag identitet, har vi ikke noget at stå imod migrationsbølgen med.

Jean-David taler roligt og selvsikkert. For ham er det, han fortæller, fakta, kendsgerninger, det er tydeligt at høre og mærke, at han er sikker i sin sag.

Jeg undrer mig over, hvorfor Jean-David slår ned på lige netop moskéerne og spørger, hvorfor det er et problem, at der er så mange moskéer i Frankrig.

- En moské er ikke kun et sted, hvor folk tager hen for at bede; det er også en form for rådhus. Når en moské bliver bygget i et kvarter, så kommer der pludselig også flere etniske butikker, for eksempel halal-butikker, og til sidst er hele kvarteret så muslimsk, at hvide franskmænd ikke kan bo der. Moskéen er starten på en islamiseringsproces, og det er vi meget imod. Det er ikke kun et religiøst problem, men også et politisk og kulturelt problem.

Jeg forstår godt, hvad Jean-David taler om. Jeg har selv set kvarterer ændre sig, både i København, Paris, London og andre steder. Når folk fra andre nationaliteter med andre kulturer og noget så lavpraktisk som andre forbrugsvaner rykker ind i et kvarter, så ændrer det sig. Jeg spørger Jean-David:

- Tror du ikke, det kan lade sig gøre for folk med forskellige kulturer at leve sammen?

Jean-David fra Génération Identitaire

- Jeg ikke bare tror, at det ikke kan lade sig gøre, jeg ved det. Samuel Huntington havde ret, da han i 1993 skrev om 'Civilisationernes Sammenstød'. Han forudså, at det 21. århundrede ville blive fyldt med store konflikter, fordi de forskellige civilisationer kæmper for deres egen kultur, tro, historie og samfundsorden. Han sagde, at de forskellige civilisationer ikke skal blande sig med hinanden. Det vil føre til vold og konflikter. Det er jo det, vi ser i dag.

Inden mødet med Jean-David har jeg læst op på det idéhistoriske og politiske tankegods, som den nationalkonservative, yderligtgående højrefløj bygger på. Derfor kender jeg også til Huntingtons modtænker, som jeg præsenterer Jean-David for:

- Men Huntington havde jo også en slags modtænker, Francis Fukuyama, som sagde, at vi efter Berlinmurens fald havde nået 'Historiens Afslutning', og at Vestens værdier havde sejret så vældigt, at historien var ovre. Det oplyste, liberale demokrati stod alene tilbage som svaret på alle politiske spørgsmål, og det var blot et spørgsmål om tid, før det blev udbredt til resten af verden. Hvad tænker du om det?

- Jamen, hvad tænker du om det!? Jeg mener, hvordan synes du, det går med det? Er der ingen krige og konflikter i dag? Jo! Er alle bare vilde med Vesten og vores ideologi? Nej! I resten af verden bliver det liberale demokrati set som en vestlig opfindelse, ikke som en global orden eller en universel drøm. Menneskerettighederne bliver set som en vestlig opfindelse. Det er derfor, vi ikke skal blande os i Mellemøsten og Nordafrika. Vi skal ikke tvinge dem til at leve i et liberalt demokrati med menneskerettigheder, for det er ikke en del af deres civilisation; de vil ikke have det.

Jeg spørger Jean-David, om det betyder, at han synes, at vi skal holde de forskellige civilisationer totalt adskilte, Vesten for sig, den muslimske del af verden for sig og så videre.

- Ja! Multikulturelle samfund er samfund, hvor der er multikonflikter. Alle hader alle. Her i Frankrig har vi haft terrorangreb, og der er konstant vold på gaderne. Men værst af alt, så er der den usynlige vold. Når franskmænd går på gaden, føler de sig ikke hjemme længere, og det er noget af det mest afgørende for os. Vi vil leve i vores land, på vores kontinent, hvor vi altid har boet; vi vil blive i vores civilisation, ikke leve i en anden civilisation. Det er nok den største årsag til, at den identitære bevægelse findes.

Jean-David taler ikke som en politiker, der har indøvet sine selvindlysende budskaber. Han taler fra hjertet og siger så:

- I Frankrig, Schweiz, Danmark og Norge har vi meget store problemer med migranter, og det er derfor, de nationalistiske og folkelige partier er stærke. Folk vil leve i et samfund uden fremmede, der ikke ligner eller opfører sig som dem. Nogen siger, at de nationalistiske partier vokser på grund af den økonomiske krise. Men det er ikke rigtigt. I Schweiz har det schweiziske folkeparti aldrig været mere populært end nu. Vi kan se i Danmark, som jo ikke er et fattigt land, at Dansk Folkeparti står stærkt – ligesom i Norge, Sverige og Frankrig og i hvert eneste rige land i Europa. Men ikke i Spanien eller Portugal, og de har haft langt større problemer med økonomien de seneste år. Så den voksende opbakning til de nationalistiske partier handler ikke om økonomi, men om identitet.

Jean-David og jeg sidder tavse lidt. Jeg har også hørt folk bruge den økonomiske krise som en forklaring på den voksende nationalisme i Europa. Særligt i Grækenland blev opbakningen til det højrenationalistiske, neo-nazistiske parti, Gyldent Daggry, forklaret som en reaktion på den enorme sociale krise, som den græske gældskrise har medført. Men har han en pointe, Jean-David? For han har jo ret i, at der ikke er kommet store højrenationalistiske partier i Spanien og Portugal, men derimod i velhavende lande som Danmark, Sverige, Holland, Belgien, England, Tyskland, Østrig og Schweiz. Men er det et spørgsmål om

kulturelle sammenstød, skabt af migranter og flygtninge? Eller er det Jean-David og de andre nationalistere og identitære, der selv realiserer sammenstødet fra Huntingtons teori, når de udlever en nationalistisk fortælling og identitet, der ikke giver plads til at de nyankomne kan tage del i og forme deres land?

Jeg spørger Jean-David, hvad han synes om, at Tyskland og Sverige har modtaget så mange flygtninge i de seneste måneder.

- De slår sig selv ihjel, bogstaveligt talt. De slår sig selv ihjel. Det er fuldstændig vanvittigt. Fuldstændig vanvittigt!

For første gang hæver Jean-David stemmen, han kigger mig i øjnene og siger:

- Der er ingen, der kan tro på, at det kommer til at gå godt. Det er ikke muligt. Hvis intet ændrer sig i Tyskland, og hvis strømmen fortsætter, så bliver det en komplet katastrofe. Politikernes problem er, at hvis de indrømmer, at de kan se faren ved massemigrationen og de store konsekvenser, den vil få i fremtiden, så er de nødt til at handle, og det er de ikke modige nok til. Der er selvfølgelig nogle politikere, der bare er dumme og naive, men manglen på mod er nok det største problem hos europæiske politikere i dag.

- Synes du også, at de mennesker, der står på de europæiske banegårde og siger 'Refugees Welcome' er naive?

- En del af dem, ja. Der er naive folk, og så er der de folk, der er ligeglade, fordi de bor i nabolag, der ikke bliver påvirket af migrationen. Men for arbejderklassen, der bor i de samme nabolag som de fremmede, er det en anden sag. Det koster ikke de rige meget at være generøse, for de skal ikke leve med de andre.

Jean-David holder en lille pause, sætter albuerne i bordet og samler hænderne foran sig. Han ligner min klasselærer til skole-hjem-samtale, når han på en pædagogisk måde skulle forklare mig noget, jeg virkelig skulle forstå:

- Der er stor forskel på vores og den muslimske del af verden. For eksempel er vores syn på kvinder forskelligt, og relationen mellem religion og politik er langt fra den samme. Det er forskelle, der viser sig i hverdagslivet, og det er derfor, folk ikke vil leve med de andre. Det er derfor, de rige ikke bor i områder med migranter, og det er derfor, de sætter deres egne børn i dyre privatskoler, hvor der typisk ingen migranter er. Alligevel siger de positive ting om migration; at vi må hjælpe og være solidariske. Det er meget hyklerisk.
- Men har vi ikke en moralsk forpligtelse til at velkomme de her mennesker i vores samfund; mange af dem er flygtet fra krig og elendighed?

Jean-Davids overbærende blik får mig til at føle mig som en naiv idealist over for den store realist;

- Den moralske forpligtelse, vi har, er at sørge for, at alle kan leve i sit eget land. At alle kan leve fredeligt og lykkeligt i sin egen kultur. Hvis man virkelig vil være involveret i et eller andet moralsk korstog, kan man jo oplagt tage til Mellemøsten eller Afrika og hjælpe der. Men det er ikke vores ansvar.
- Men Europa er jo en del af deres fortid. Frankrig har haft rigtig mange kolonier, for eksempel Algeriet, Syrien og hele Vestafrika. I er en del af deres historie, så ...

Jean-David afbryder mig og siger roligt:

- Jeg ved, hvor du vil hen, men jeg synes, det er patetisk at mene, at det er Europas skyld, at de her lande har problemer, krige og konflikter. I kolonitiden prøvede Frankrig at hjælpe en hel masse lande. Det var en enorm investering for Frankrig og franske firmaer. Det vil vi ikke have sker igen. De må lære selv at tage ansvar. I hvert fald skal de ikke komme her og ødelægge det franske samfund. Men det gør de, særligt fordi vi har en generation ved magten, som ikke forstår problemets alvor. De forstår ikke vores generation og de problemer, vi har.

Generationskløften mellem den unge og den ældre generation, tales der også om i *Génération Identitaires* kampagnefilm:

”Vores generation er ofre for maj 68’erne, der ville befri sig selv fra traditioner, viden og autoritær uddannelse. Men det eneste, de gjorde, var at frigøre sig selv fra deres ansvar. Vi er trætte af jeres fejhed. I er fra årene med efterkrigstidens velstand, pensionsydelse, mangfoldighed, familiesammenføring, seksuel frigørelse ... Vi har 25 procents ungdomsarbejdsløshed, social gæld, multikulturelt kollaps og en eksplosion af anti-white racisme. Vi er ødelagte familier og unge franske soldater slået ihjel i Afghanistan. I kan ikke købe os med jeres medlidende blikke, ungdomsbeskæftigelse og et klap på skulderen. Vi har ikke brug for jeres ungdomspolitik. Det her er vores politik. Tro ikke, at dette kun er et manifest; det er en krigserklæring. I er af i går, vi er af i morgen.”

I er af i går, vi er af i morgen. Bevægelsen har en stærk vrede og frustration rettet mod den ældre generation. Jeg spørger Jean-David, hvorfor *Génération Identitaire* kun er for unge mennesker. Jean-David forklarer:

- Politikerne, de rige, magteliten, de forstår os ikke. De er ikke konfronteret med de samme problemer, som vi er. De kender ikke til *working poor*, og de har aldrig boet med migranterne. De hører ikke på os og er ikke villige til at forstå. Så vi må råbe højere, blive flere og tage sagen i egen hånd. Det er ikke deres fremtid, det går ud over, det er vores generations fremtid, så vi må tage styringen.

Jean-David fortæller om, hvordan de som bevægelse er enormt gode til at lave aktioner, der fanger mediernes interesse. På den måde får de spredt deres budskab til hele Frankrig.

- Det er nemt at udnytte medierne, siger Jean-David og griner.

Han fortæller om bevægelsens sommeruniversitet, hvor de deltagende bliver trænet i selvforsvar og undervist i bevægelsens politiske kernesager, anti-migration, anti-islamisering, pro-national identitet og globaliseringskritik.

- Der er et stærkt sammenhold i bevægelsen, en enorm solidaritet mellem medlemmerne, og derfor gøres alt med dedikation og professionalisme.

Fremhæver Jean-David og fortæller med stolthed i stemmen, at de hele tiden får flere medlemmer og mere opbakning også fra unge med andre europæiske nationaliteter.

- Vi synes, disciplin er vigtigt! Vi er meget bevidste om vores ansvar i samfundet. Vi mener, at Europa og vores folk og vores civilisation virkelig er i fare. Europa bliver et helvede i fremtiden, hvis ikke vi kæmper nu. Vi vil være effektive, og vi vil vinde! Det er derfor vi må gøre alt, hvad der står i vores magt for at nå vores mål.

Netop som Jean-David færdiggør sætningen, lyder den lille messingklokke fra entrédøren. Bonjour. Ca va? – råber en stemme fra entréen som for at høre, om der er nogen. Jean-David råber et eller andet på fransk. Fire drenge med sportstasker over skulderen kommer ind i pubben. De er høje, slanke og veltrænede.

- De skal boksetræne, siger Jean-David og smiler.

De fire drenge kommer ind og Jean-David vender sin opmærksomhed mod dem. Vi pakker vores ting og overlader Bastionen til de identitære unge og deres boksetræning. Vi tager afsked med Jean-David, der ønsker os godt rejse og giver os en sodavand med til køreturen.

Brexit

Hvad siger de unge?

**England,
Skotland,
Wales.**

Den 23. juni 2016 var briterne til afstemning om, hvorvidt Storbritannien skulle forlade eller blive i EU. Briterne valgte at gøre en ende på medlemskabet. Særligt den ældre generation stemte for at forlade EU, mens et markant flertal af den yngre generation stemte for at blive. I foråret 2017 rejser Elena og jeg rundt i Storbritannien for at interviewe de unge briter om Brexit. Hvad er deres holdning til, at Storbritannien nu er på vej ud af EU? Denne historie handler om tre unge mennesker, der forholder sig meget forskelligt til Brexit-afstemningen og Storbritanniens fremtid.

Peter Laugesen

Torsdag d. 27. april 2017, det nordlige Frankrig.

Vi nærmer os færgen i Calais, der skal sejle os til Dover i det sydlige England. Langs vejen er der høje hegn med pigtråd på toppen, og i vejkanten står der pludselig en mand, han er vel omkring 30 år gammel. Vi kører forbi ham, han er – formentlig – afrikansk migrant, der prøver at komme til Storbritannien. Han er her stadig, det er den såkaldte 'Jungle' ikke. Junglen var en lejr særligt for afrikanske migranter. Den blev ryddet i oktober 2016, og migranterne forsvandt herfra, men ikke til Afrika, bare til andre steder; til besatte bygninger, til nye, mindre lejre. I årevis har migranter opholdt sig omkring den nordfranske havneby, Calais og prøvet at gemme sig på lastbiler, toge og færger for på den måde at smugle sig selv over Den Engelske Kanal og ind i England. Junglen i Calais er et meget konkret billede på Europas udfordringer i forhold til at håndtere flygtninge- og migrationsstrømmen. Og både tilstrømningen af ikke-EU-borgere og EU-borger blev et af hovedtemaerne op til afstemningen, hvor briterne traf deres skæbnevalg. 'Let's take back control of our borders' var et af Leave-kampagnens helt centrale budskaber.

Left, left left, siger jeg lidt til mig selv, da vi kører ud af havneområdet i Dover. Vi er kørt herover i vores egen kontinentale bil med rattet i venstre side. Også på det punkt lever briterne i deres eget paradigme. De sidder i højre side af bilen, kører i venstre side af vejen, måler afstand i mil og vægt i pund, og det britiske pund er i modsætning til den danske krone ikke knyttet til euroen.

Onsdag d. 3. maj 2017. Leeds, England.

I Leeds har vi en aftale med 21-årige Florence. Hun bor på et lille kollegieværelse, hvor man deler toiletet med naboen. Kollegiet ligger kun få hundrede meter fra universitetet, hvor hun studerer fransk og arabisk. Vi sidder på hendes seng og småsnakker – det eneste sted man reelt kan sidde på det lille værelse. Jeg spørger

hende, hvordan hun tror Brexit kommer til at påvirke hende personligt.

- Altså ... Jeg skal på udveksling næste år. Først i Marokko og så i Frankrig. Forhåbentligt får det ikke den store betydning allerede næste år, men måske om et par år er vi nødt til at få visa, for at kunne tage til Frankrig. Og vil vi overhovedet være velkomne i Frankrig? Vil universiteterne tage imod os? Skal vi betale vildt mange penge for at kunne tage dertil? Det er nok der, Brexit vil have en effekt på min umiddelbare fremtid. Men ingen ved, hvad der kommer til at ske med Brexit. Det er det skræmmende ved det. Jeg kan ikke tage nogle forholdsregler eller forberede mig på det ene eller andet. Men min fremtid bliver mindre europæisk, tror jeg – jeg er fanget på øen!

Vi har mødt flere unge englændere, der ligesom Florence giver udtryk for denne følelse af at være fanget på øen, fanget i et lille samfund, der lukker sig om sig selv.

I tiden op til Brexit-afstemningen i 2016 var et af de store slogans fra Leave-kampagnen We Want Our Country Back. Jeg spørger derfor Florence, om hun er glad for at få sit land tilbage.

- Vi mistede det aldrig. - Florence ryster på hovedet og griner
- Hvor tror folk vores land tog hen? Det har været her hele tiden. Den tanke gør mig ked af det. At folk troede, at vores land var blevet taget. Så tænker man på, hvordan de britiske kolonier følte, da deres lande rent faktisk blev taget, besat og drænet for resurser. Og så klager vi fra UK over, at vores land er blevet taget. Det er latterligt.

Selvom jeg har en ide om, hvad svaret er, spørger jeg Florence, hvad hun stemte til Brexit-afstemningen.

- Jeg stemte 'remain'. Jeg synes, at Europa var godt for os. Det rykkede os væk fra isolation, tættere på at støtte andre og udveksle videnskab, teknologi, kultur og sprog. Jeg synes, det har beriget vores britiske kultur. Britisk kultur i dag er alle mulige

Florence Hill-Jenkins. 21 år gammel. Leeds, England.

forskellige ting, det er en smuk og farverig blanding. Det ville ikke være sket, hvis vi ikke var med i EU. Når jeg tænker tilbage på under afstemningen, hvor folk sagde 'Vi skal tage vores land tilbage! Hvorfor investerer vi alle de her penge i en organisation, vi ikke får noget ud af' – så er det svært at tage ind, for vi har taget så meget fra andre kulturer, fra andre nationer, og det var godt for os at give tilbage, at dele, at arbejde sammen. Man tænker bare at folk, som siger det, nok ikke kender historien. Jeg forstår ikke, hvordan vi kan vende tilbage til at være så selviske. Vi skylder verden mere end verden skylder os! Det var derfor jeg stemte 'remain'.

75 procent af de unge briter mellem 18 og 24 år, stemte ligesom Florence for at blive i EU. Efter afstemningen viste der sig en tydelig tendens. Et stort flertal af de unge ville blive i EU og et stort flertal af de ældre ville ud af EU. Jeg spørger, hvad Florence tænker om denne forskel.

- Det er de unge vælgere, der kommer til at leve med konsekvenserne af Brexit. Det var dem på 50+, der stemte os ud. De kommer ikke til at være her meget længere. – Florence griner over den kyniske udmelding og fortsætter:
- De kommer ikke til at mærke tyngden af Brexit. Jeg synes, man burde lytte mere til de unge. Hvis vi unge havde stemt 'leave' og alt gik helt galt, så ville det være nemmere at leve med – fordi vi selv tog beslutningen. Men altså, vi lever i et demokrati og de ældre har lige så meget ret til at stemme. Men det kommer til at forandre min generations liv fuldstændig.

Lørdag d. 6. maj 2017. Lake District, England.

Vi er på vej til Barrow, som ligger i Lake District i Englands nordvestlige hjørne, ikke langt fra grænsen til Skotland. I Barrow skal vi mødes med Macaulay, som er musiker, og som vi har fået kontakt til gennem en vens ven i London. Vi opstøver ham i et

musikstudie i den industrielle ende af byen. Macaulay fortæller, at han er forsanger i et band, der hedder The Sides og at han siden han var 16 år gammel har arbejdet som snedker for BAE Systems, et stort lokalt firma som bygger atomubåde. Macaulay er en rigtig charmør, som helt sikkert har smeltet mange pigehejter med sit underspillede smil og tillidsvækkende fremtoning. Efter at have hørt et par numre af The Sides' poprock, bevæger snakken sig ind på Brexit, og jeg spørger Macaulay, hvad han stemte til Brexit-afstemningen og hvorfor.

- Jeg stemte out, fordi jeg hellere vil se vores land være uafhængigt end blive styret af hele den europæiske union. Hele grunden til, at jeg stemte out var uafhængighed. Mange stemte Brexit, fordi de vil lukke grænserne. Jeg vil egentlig bare gerne have stærkere grænser. Vi skal have stærkere grænser på den måde, at vi skal lave meget mere detaljerede tjek af folk, så man ikke bare kan dukke op med sit pas og så komme ind. Det kunne jo være hvem som helst. Det handler om vores lands sikkerhed. Alt det, der sker for tiden, det skræmmer mig. Så at styrke grænserne virkede til at være den rette måde at komme omkring det. Det er derfor, jeg stemte out.

Jeg spørger ham, hvordan han tror, Brexit kommer til at påvirke ham.

- Jeg tror ikke, det kommer til at påvirke mig ret meget faktisk. Måske vil leveomkostningerne gå op for en tid og vi kan nok også godt forvente, at der vil blive lidt inflation. Men jeg tror ikke, det kommer til at påvirke vores økonomi ret meget, så længe vi får de rette handelsaftaler på plads. Der er ikke noget, der kommer til at kollapse natten over. Det bliver ikke sådan, at jeg pludselig får at vide, at nu skal jeg ikke komme på arbejde mere, fordi der ikke er råd til at betale mig. Dét ville påvirke mig. Men den position kommer vi aldrig i. Vi har meget at tilbyde verden. Lige her, i UK, bygger vi nogle af de mest avancerede ubåde i verden. Jeg mener,

de koster billioner, vi kan bare bygge vores egne og andre landes, penge vil komme ind, ingen tvivl om det, vi skal nok overleve.

Jeg siger til Macaulay, at i mange lande og af mange politikere og medier bliver det kaldt en egoistisk beslutning at melde sig ud af Den Europæiske Union.

– Jeg tror godt, det kunne fungere, at arbejde sammen, hvis mere af verden var involveret. Hvis verden var en stor enhed, og alt var fredeligt. Det ville virke! Det ville jeg helt sikkert stemme JA til. Det er idealet. Jeg vil have, at folk kan leve, hvor end de vil, og vælge hvad end de vil med livet. Men indtil det sker, tror jeg, den bedste situation for os er at være uafhængige, uden for EU. Jeg synes ikke, at EU virkede så godt som det skulle eller så godt, som det gjorde engang.

Tirsdag d. 9. maj 2017. Fra England til Skotland.

Vi kører til Skotland, hvor 62 procent af vælgerne stemte for at blive i EU på trods af, at skotterne to år inden Brexit-afstemningen havde deres egen afstemning om at bryde med unionen; ikke Den Europæiske Union, men den britiske. I Glasgow møder vi flere unge mennesker, der begejstret fortæller om, hvordan de deltog i kampagnen for et uafhængigt Skotland. Skotlands udmeldelse af Storbritannien ville have været et politisk skridt til venstre for skotterne, mens Storbritanniens udmeldelse af EU bliver et politisk skridt til højre. Det behager bestemt ikke de skotske unge, som vi møder. Alt tyder på, at der vil blive afholdt endnu en afstemning om Skotlands uafhængighed, nu hvor Storbritannien melder sig ud af EU. Mange af de skotter, vi møder, drømmer nu om at Skotland melder sig ud af Storbritannien for derefter at søge om optagelse i EU.

Fra Skotland sejler vi til Nordirland, hvor flertallet – 55,8 procent af vælgerne – også stemte for at blive i EU. I Donaghadee uden for Belfast bor vi hos den historiestuderende Conor og hans forældre.

Macaulay Murray. 21 år gammel. Barrow, England.

Conor fortæller os, at der på grund af Brexit nu igen er gang i diskussionerne omkring Nordirlands politiske situation. Nordirland er en del af Storbritannien sammen med England, Skotland og Wales, men har meget tætte bånd til Irland. Conor og mange andre i hele Storbritannien er bange for, om Brexit kan sætte gang i de gamle konflikter i Nordirland mellem de katolske republikanere, der går ind for et samlet Irland, og de protestantiske unionister, der går ind for at forblive i Storbritannien. Nordirlands grænse og relation til Irland er da også et af fire centrale punkter i Brexit-forhandlingerne mellem EU og Storbritannien.

Vi kører ned til Dublin og sejler til Wales. Her skal vi bo hos forældrene til en veninde fra London. De bor ude på landet, 30 minutters kørsel vest for Swansea. Vi bor i haven i deres caravan, en form for stor, stationær campingvogn.

Tirsdag d. 23. maj 2017. Llanrhidian, Wales.

Vi er kommet i kontakt med Oliviah, som bor her på egnen og som gerne vil tale med os om Brexit. Oliviah er 24 år gammel og bor halvt hos sine bedsteforældre i den lille by, Llanrhidian, og halvt hos sin mor i Swansea. Oliviah tager imod os foran bedsteforældrenes hus, og vi sætter os ind i stuen, der er tætpakket med røde lædermøbler. Oliviahs bedstefar serverer earl grey te og tuna sandwiches.

Oliviah fortæller, at hun har tænkt meget over, at vi skulle komme, fordi hun har tænkt meget over Brexit-afstemningen. Hun har det lidt som om, hun skal gå til bekendelse, siger hun, så jeg spørger hende, hvad hun stemte til Brexit-afstemningen:

- Jeg stemte faktisk ikke til Brexit-afstemningen. Jeg er meget glad for at jeg ikke stemte, for jeg vidste meget lidt om det og var bare ligeglad. Min chef overtalte mig til, at det bedste ville være at stemme out. Jeg tænkte, at det ville være fantastisk, og at det ville være det rigtige at gøre, men nu efter afstemningen kan jeg helt

Oliviah Rix-Taylor., 24 år gammel. Llanrhidian Wales.

klart se, at det at blive i EU ville have været meget bedre. Så jeg er glad for, at jeg ikke stemte, for jeg ville have stemt det forkerte.

Oliviah ser flov ud, og det lyder næsten som om, hun har svært ved at få ordene ud over sine læber. Jeg spørger Oliviah, hvad der så gjorde, at hun ikke fik stemt. Hun ruller med øjne og bider sig i læben.

- Det er en forfærdelig historie. Men jeg skal nok fortælle dig den. Jeg gik i byen med en veninde, og vi glemte bare at stemme. Vi vidste, at stemmestationerne var åbne, det var det eneste, folk talte om, men vi kom aldrig ud og stemme. Jeg tror ikke, vi var klar over, hvor meget resultatet ville påvirke os, så det fyldte slet ikke i vores hoveder. Jeg er så træt af at jeg først satte mig ind i tingene efter afstemningen, og at jeg derfor ikke fik mulighed for at stemme 'remain' - for jeg synes det er dumt, at vi melder os ud. Mange i min generation gad ikke sætte sig ordentligt ind i valget, jeg havde da alt for travlt med at lave sjove ting til at sætte mig ind i valget.

Jeg spørger hende, om hun tror, det er sidste gang, hun ikke stemte. Hun bliver med ét alvorlig og svarer:

- Ja, jeg vil helt sikkert stemme fra nu af til alt, jeg overhovedet kan. At vi rent faktisk stemte for at forlade EU, og at flertallet af 'out'-vælgerne var fra den ældre generation og unge mennesker stemte for at blive, men at der ikke var nok af os, der dukkede op for at stemme, det var et kæmpe chok. Det har gjort mig meget mere politisk bevidst, og det gælder også for mine venner. Mange flere har allerede registreret sig til at stemme til det kommende valg, end der var til Brexit-afstemningen og det synes jeg viser, at folk er vågnet op og siger 'vent engang, det her påvirker mig rent faktisk'.

Et flertal af briterne stemte for Brexit og premierminister Theresa May har sat gang i den formelle to år lange udmeldelsesproces. Jeg spørger Oliviah, hvad hun tror, der kommer til at ske.

- Jeg tror ikke, vi kommer til at forlade EU. Jeg tror ikke, det kommer til at ske. Måske er det at begrave mit hoved i sandet, men jeg ville blive meget overrasket, hvis det faktisk skete. Jeg tror, regeringen vil finde en måde at lave en ny afstemning.

Elena og jeg sætter kurs mod Dover, hvorfra vi kan sejle over Den Engelske Kanal. Vi har været Storbritannien rundt og tager nu færgen tilbage til Europa. To uger senere er der parlamentsvalg i Storbritannien. Det konservative parti genvinder magten, men stik imod planen, får de færre sæder i parlamentet sammenlignet med før valget. Og det er nu op til denne svækkede regering at prøve at få en britisk Brexit-strategi vedtaget i parlamentet og en Brexit-aftale på plads med EU. Brexit means Brexit, som premierminister May siger, men det er endnu meget uvist hvilket Brexit, vi i sidste ende får.

LÆREREKSEMPLAR
KAN IKKE PRINTES